

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ФАКУЛЬТЕТ АДВОКАТУРИ ТА АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
КАФЕДРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему:

«РОЗВИТОК СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ КАПІТАЛУ БІЗНЕС-СТРУКТУРИ»

Виконав: здобувачка 4го курсу
галузі знань 07 – Управління та адміністрування,
спеціальності 073 – Менеджмент

Еріка Ненова

Керівник: к.е.н., доцент Іван Примаченко

Рецензент: к.е.н., доцент Вячеслав Котлубай

Одеса – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ СУЧАСНОЇ БІЗНЕС-СТРУКТУРИ	6
1.1. Капітал бізнес-структури як чинник, що обумовлює ефективність системи управління	6
1.2. Загальна характеристика елементів фінансового капіталу бізнес-структури.	11
1.3. Методи управління у системі формування фінансового капіталу бізнес-структури.	16
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ КАПІТАЛУ БІЗНЕС-СТРУКТУРИ	25
2.1. Організаційно-економічна характеристика бізнес-структури.	25
2.2. Аналіз структури капіталу та управління процесом капіталізації бізнес-структури	30
РОЗДІЛ 3. ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ БІЗНЕС-СТРУКТУРИ	
3.1. Стратегічні інструменти залучення та оптимізації капіталу бізнес-структури.	40
3.2. Оцінка ефективності інноваційних підходів до управління капіталом бізнес-структури	46
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60

ВСТУП

У сучасних умовах висококонкурентного ринкового середовища ефективне функціонування та розвиток бізнес-структур значною мірою залежить від їхньої здатності формувати та раціонально використовувати капітал. Капітал є фундаментальною основою для ведення господарської діяльності, забезпечуючи необхідні ресурси для інвестицій, операційної діяльності та економічного зростання підприємств.

Формування капіталу бізнес-структури є складним і багатограним процесом, який охоплює низку важливих аспектів: визначення оптимальних джерел фінансування, ефективне управління структурою капіталу, забезпечення достатнього рівня ліквідності та фінансової стійкості, а також раціональне розміщення та використання капіталу з метою максимізації його віддачі. Від ефективності цього процесу значною мірою залежить конкурентоспроможність, фінансова стабільність та перспективи розвитку бізнес-структури.

У дослідженні питань формування капіталу бізнес-структур значний внесок зробили такі вчені, як зокрема С. Домбровська, Г. Швиданенко, Н. Шевчук та інші.

Незважаючи на значний обсяг наукових праць у цій сфері, постійні зміни в економічному середовищі, глобалізаційні процеси, поява нових фінансових інструментів та інновацій вимагають подальших досліджень щодо удосконалення системи формування капіталу бізнес-структури, пошуку оптимальних шляхів залучення та ефективного використання фінансових ресурсів з метою забезпечення сталого розвитку.

Мета дослідження полягає у систематизації теоретичних засад та обґрунтуванні заходів з удосконалення системи формування капіталу бізнес-структури в умовах мінливого ринкового середовища задля забезпечення її економічного зростання.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- дослідити капіталу бізнес-структури як чинник, що обумовлює ефективність системи управління;
- провести загальну характеристику елементів капіталу бізнес-структури;
- виокремити методи управління у системі формування капіталу бізнес-структури;
- надати організаційно-економічну характеристику бізнес-структури;
- проаналізувати структури капіталу та управління процесом капіталізації бізнес-структури;
- вивчити стратегічні інструменти залучення та оптимізації капіталу бізнес-структури;
- провести оцінку ефективності інноваційних підходів до управління капіталом бізнес-структури.

Об'єктом дослідження є процес формування капіталу бізнес-структури як складової системи управління її ресурсами.

Предметом дослідження є засади розвитку системи формування капіталу бізнес-структури.

Дослідження проводилося на основі використання різних методів. Застосовувалися методи спостереження і порівняння (при відборі літературних джерел для підготовки роботи), аналізу і синтезу, статистичні методи та методи економічного аналізу.

Структура роботи. Дана робота складається зі вступу, трьох розділів та семи підрозділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ СУЧАСНОЇ БІЗНЕС-СТРУКТУРИ

1.1. Капітал бізнес-структури як чинник, що обумовлює ефективність системи управління

Капітал відіграє фундаментальну роль у системі управління бізнес-структурою, забезпечуючи необхідні ресурси для здійснення господарської та інвестиційної діяльності, забезпечення економічного зростання. Саме капітал є основою для створення, функціонування та розвитку будь-якої бізнес-структури. Без належного капіталу неможливо розпочати та успішно вести бізнес, реалізовувати стратегічні плани та досягати поставлених цілей.

Все більше уваги приділяється управлінню капіталом з метою досягнення повної економічної незалежності бізнес-структури та розвитку ринкової економіки. Структура капіталу грає важливу роль у розвитку сучасних українських бізнес-структур. Оскільки більшість, передусім промислових, бізнес-структур мають низький рівень рентабельності, стає актуальним питання інвестування в розвиток їх капіталу [8].

Капітал є однією з найбільш використовуваних економічних категорій. Капітал відображає інтереси усіх учасників ринкових відносин у процесі свого функціонування. Кожна структура, що займається виробничою, комерційною або іншою підприємницькою діяльністю, має мати певний капітал, оскільки він необхідний для отримання прав і привілеїв для здійснення господарської діяльності.

Капітал - це система економічних відносин у суспільстві, за яких засоби виробництва та інші об'єкти власності дозволяють власникам цих засобів

привласнювати частину неоплаченої праці інших у всіх сферах суспільного життя [20]

Капітал - це частина активів бізнес-структури, яка може бути визнана її власністю без будь-яких умов або обмежень. Важливо відзначити, що капітал є не лише економічною, але й обліковою категорією, яка є необхідною умовою для функціонування будь-якої бізнес-структури. На різних етапах розвитку економічної науки капітал розглядався по-різному і мав свої особливості [42].

Термін «капітал» походить від латинського слова «capitalis», що перекладається як «головний». Протягом багатьох століть учені з різних економічних шкіл вивчали капітал з різних точок зору та в різних формах [26].

Розвиток розуміння поняття «капітал» прослідковується ще з XV ст. Відповідний підхід запропонували представники меркантилізму (Антуан де Монкретьєн, Томас Мен), які трактували поняття «капітал» - як торговий капітал або купецький капітал, як джерела його нагромадження та зростання.

Наступними у XVIII ст. були представники фізіократської школи (Франсуа Кене), науковці трактували поняття «капітал» - як землеробний капітал, розкрили продуктивність землі як джерело багатства.

У Англії, XVII –XVIII ст, представники англійської класичної політичної економії (Вільям Петті, Адам Сміт, Давид Рікардо) сформуvalи підхід до вивчення капіталу як виробництва доданої вартості та розподілу цієї вартості за сферами застосування капіталу у виробництві, торгівлі та фінансах у. Вчені даної школи сформуvalи нові погляди на природу капіталу. Адам Сміт розглядав капітал як запас, результат минулої праці, який може залишатися невикористаним протягом певного часу у виробництві. Він, подібно до фізіократів, виділив дві категорії функціонування капіталу: основну та змінну. Давид Рікардо вважав, що капітал є складовою частиною багатства, що використовується у виробництві і включає машини, механізми, інструменти тощо. Рікардо пропонував розділити капітал на оборотний і основний, враховуючи час зносу капіталу та частоту залучення нових ресурсів для відновлення. Джон Кейнс запропонував погляд на економічну філософію,

розглядаючи капітал як засіб тривалого використання, а не просто як інструмент обліку, який набуває вартості у процесі обміну [32].

Пізніше, в XIX ст. у Німеччині, економічне вчення Карла Маркса трактувало поняття «капітал», як виробництво доданої вартості та соціальні зв'язки між працею та капіталом як факторами виробництва. Підхід Карла Маркса визначає капітал як засоби виробництва, що стали капіталом, а не просто всі матеріальні і виробничі ресурси. Він трактує капітал як вартість, що зростає самостійно в процесі виробництва. Згідно з цим підходом, капітал проймає три етапи: виробництво, гроші і товари, які послідовно перетворюються один у одного, що породжує нову вартість. Карл Маркс вважав, що кожен новий капітал, що з'являється на ринку товарів або грошей, спочатку перетворюється на гроші, а потім стає капіталом [67].

Наприкінці XIX ст. – XX ст. набув популярності неокласичний напрямок економічної теорії (Джон Бейтс Кларк, Альфред Маршалл, Жан Батист Сей, Рудольф Гільфердінг), у межах якого було прийнято розуміти фінансовий капітал як об'єкт управління, який був початком акціонерного капіталу та розвитком фінансового капіталу [29].

Вивчення еволюції уявлень економістів щодо тлумачення поняття «капітал» підтверджує багатогранність цієї категорії. Це видно у різних поглядах на природу капіталу, висловлених представниками різних економічних шкіл. Однак таке розмаїття залежить від часових рамок, економічних умов, існуючих економічних зв'язків, а також рівня розвитку економіки і суспільства. Незважаючи на різні підходи, на кожному етапі розвитку економічної думки, всі вони визнають, що капітал пов'язаний зі здатністю приносити прибуток.

Аналізуючи підходи до визначення поняття «капітал» науковцями, вважаємо за доцільне представити їх у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 - Підходи до визначення поняття «капітал»

Автор	Поняття
1	2
Бутинець Ю.Ф.	Капітал – це елемент виробництва, який включає в себе боргові компоненти, нерозподілений прибуток, привілейовані акції та звичайні акції [10].
Гончаренко А.С.	Капітал – це фінансові ресурси, що постійно обертаються, відображаються в пасиві балансу, приносять прибуток і використовуються для здійснення господарської діяльності підприємства, можуть бути описані як оборотні фінансові активи [15]
Зборовська Ю.О.	Капітал – це запас економічних благ, що є сукупністю грошових коштів і ресурсів, які накопичені через заощадження. Цей запас використовується власником як інвестиційний ресурс і складова виробництва для отримання прибутку. Використання цих ресурсів в ринковій економіці базується на принципах ринку і пов'язане з часом, ризиком і ліквідністю [22].
Карячко В.Г.	Капітал – це будь-який вид ресурсів (матеріальних, природних, фінансових, людських, інтелектуальних, інформаційних), які беруть пряму або опосередковану участь у створенні додаткової вартості [27].
Кравцова А.М.	Капітал – це ресурси, які має підприємство для ведення бізнесу та отримання доходу, відомі як капітал [30].
Пономарьов Д.Е.	Капітал є головним елементом та базою для ведення господарської діяльності підприємства, тому його ретельний та професіональний аналіз дозволяє отримати обґрунтовану та важливу інформацію щодо фінансового стану об'єкта і розробити відповідне управлінське рішення, яке дозволить підприємству досягти поставлених задач [43].

1	2
Черниш С.С.	Капітал – це ресурси, які бізнес-структура має в розпорядженні для здійснення операцій з метою отримання прибутку [64].
Швиданенко Г.О.	Капітал складається з частини фінансових ресурсів, які підприємство має в обороті, а також грошей, які воно отримує від цього обороту [66].
Школьник І.О., Безбабіна А.С.	Капітал – це кошти підприємця, відображені в пасиві його бухгалтерського балансу, відомі як капітал. [67]
Щербань О.Д.	Капітал – це ресурси підприємства, які втілені в його власності, використовуються для покращення відтворення з метою отримання прибутку, відомі як капітал [68].

Джерело: сформовано автором

Проаналізувавши визначення, які запропоновані вченими, варто зазначити, що капітал має важливе значення, що полягає в забезпеченні фінансової стійкості. Капітал дозволяє бізнес-структурі оптимізувати фінансові потоки, забезпечуючи необхідні резерви для непередбачуваних витрат та можливих ризиків.

Крім того, капітал є базою для розширення бізнесу і розвитку нових ініціатив. Він дозволяє підприємству запускати нові продукти, послуги або ринки, що сприяє зростанню доходів та конкурентоспроможності.

У системі управління важливу роль відіграє визначення оптимальних джерел залучення капіталу, співвідношення між власним та запозиченим капіталом, а також вибір найбільш вигідних умов залучення коштів (процентні ставки, строки погашення, вартість обслуговування боргу тощо). Це дозволяє мінімізувати вартість капіталу та максимізувати його віддачу.

1.2. Загальна характеристика елементів фінансового капіталу бізнес-структури

У сучасних умовах глобалізації та розвитку нових форм ринкових відносин в Україні, бізнес-структури повинні адаптуватися до змін. Постійні коливання валютного курсу вимагають від бізнесу постійної готовності до фінансових випробувань. Зростання соціальних стандартів і нові особливості оподаткування впливають на інвестиційну діяльність, чистий прибуток та масштаби діяльності бізнес-структури.

Фінансовий капітал бізнес-структури є сукупністю коштів, інвестованих власниками, кредиторами та іншими інвесторами в активи підприємства з метою здійснення господарської діяльності та отримання прибутку. Він складається з різноманітних елементів, кожен з яких має свої особливості, переваги та недоліки.

Варто підкреслити, що структура капіталу бізнес-структури визначається співвідношенням між власними і позиковими коштами у пасиві балансу, що зумовлює можливість оцінки ризик окремих її складових.

Власний капітал є базовим елементом капіталу бізнес-структури, оскільки він забезпечує фінансову незалежність, стійкість та ризикостійкість бізнес-структури. Власним капіталом є частина коштів, що належить безпосередньо власникам бізнес-структури та формується за рахунок внесків засновників, нерозподіленого прибутку та резервного капіталу [15].

Окремо варто зазначити, що для оцінки власного капіталу не передбачається вплив податкового щита, оскільки дивіденди, виплачувані власникам капіталу, формуються за рахунок чистого прибутку бізнес-структури, що сприяє зростанню вартості власного капіталу у порівнянні з позиковим. Власний капітал не передбачає обов'язкового повернення вкладеного капіталу, тому структура виплачує лише відсотки і дивіденди власникам акцій. Оскільки відсутні вимоги щодо повернення коштів і визначеної вартості обслуговування,

рівень ризику при роботі з власним капіталом нижчий, ніж при позиковому капіталі. Претензії власників більшості капіталу задовольняються в останню чергу у випадку банкрутства підприємства, що збільшує вартість капіталу на розмір премії за ризик [20]. Власний капітал не може бути безоплатним. Основною причиною цього є те, що капітал може бути інвестований і за межами підприємства. Саме тому вартість власного капіталу зазвичай необхідно оцінювати з позиції втраченої вигоди. Отож, для бізнес-структури є менш ризиковим залучення власного капіталу, яке у багатьох випадках завбачає можливість коригування вартості капіталу відповідно результатам функціонування підприємства [52].

Водночас, власний капітал є найдорожчим джерелом фінансування, оскільки власники очікують отримати високу норму прибутку на свої інвестиції. Основними складовими власного капіталу є:

- статутний капітал, що є основою формування власного капіталу та визначає мінімальний розмір майна бізнес-структури, гарантований його засновниками. Він формується за рахунок внесків засновників під час створення бізнес-структури та може збільшуватися в подальшому за рахунок додаткових внесків або реінвестування прибутку. Статутний капітал забезпечує фінансову основу для початку господарської діяльності та є гарантією для кредиторів;

- резервний капітал, Традиційний підхід до формування резервного капіталу полягає в обмеженні використання чистого прибутку на виплату дивідендів засновникам, що призводить до накопичення коштів у складі власного капіталу та підвищує фінансову стійкість товариства [62]. Він також є частиною власного капіталу, який створений за рахунок відрахувань від прибутку або додаткових внесків власників для покриття можливих збитків, непередбачених витрат та інших ризиків господарської діяльності. Резервний капітал – це сума резервів, створених, відповідно до чинного законодавства або установчих документів, за рахунок нерозподіленого прибутку підприємства. Резервний капітал є страховим фондом підприємства, оскільки призначений для покриття збитків бізнес-структури, а в разі отримання збитку використовується

для виплати дивідендів за привілейованими акціями. Тобто цей вид власного капіталу повинен мати грошове забезпечення [53].

Наявність резервного капіталу підвищує фінансову стійкість та ризикостійкість бізнес-структури, проте може знижувати її рентабельність через вилучення частини коштів з обороту [19];

– нерозподілений прибуток, який є однією з найважливіших складових власного капіталу та джерелом внутрішнього фінансування бізнес-структури. Він формується за рахунок частини чистого прибутку, що залишається в розпорядженні бізнес-структури після сплати дивідендів та відрахувань до резервного капіталу. Нерозподілений прибуток може бути реінвестований в активи структури, використаний для погашення боргів або виплачений власникам у вигляді дивідендів. Нерозподілений прибуток відрізняють альтернативні можливості використання, наприклад: відсоткова ставка за банківським депозитом, доходність цінних паперів, у які можуть інвестувати кошти [70].

Наступним елементом є позиковий капітал, який визначається як кошти, залучені бізнес-структурою на принципах платності та строковості. Вартість такого капіталу чітко регламентується умовами контракту і залишається постійною протягом періоду використання цього капіталу. Оскільки виплати за обслуговування боргу включаються до витрат у податковому обліку, що зменшує обсяг оподаткування на прибуток, врахування податкових аспектів у процесі оцінки капіталу є важливим. Крім виплати відсотків за обслуговування позикового капіталу, передбачається також погашення основної суми боргу.

Відзначають основні переваги позикового капіталу для фінансування поточних активів бізнес-структури, зокрема бізнес-структури мають доступ до широкого спектру варіантів фінансування, особливо коли вони мають високий кредитний рейтинг, що сприяє легкості залучення необхідних коштів. Також позиковий капітал сприяє збільшенню фінансових можливостей бізнес-структури, особливо коли існує потреба в значному збільшенні активів та прискоренні росту обсягів бізнес-операцій. Цей капітал забезпечує можливість

підвищення фінансової ефективності, що вимірюється за допомогою показника рентабельності власного капіталу, що вказує на здатність бізнес-структури генерувати прибуток з інвестованого капіталу [5].

Позиковий капітал характеризується високими рівнями кредитного та відсоткового ризиків. Ризик для інвестора менший, ніж для власників власного капіталу [20]. Також варто зазначити, що саме позиковий капітал включає:

- банківські кредити, які можуть бути як короткостроковими, так і довгостроковими. У нинішніх реаліях, короткострокові позики стають важливими через дефіцит обігових коштів бізнес-структури. Це також пов'язано з виведенням значної частини обігових активів з виробничого сектора до сектору торгівлі внаслідок недотримання норм платіжної дисципліни. Комерційні банки можуть активно включатися в інвестиційні ініціативи через надання довгострокових кредитів. Цей вид кредитування є звичайним способом участі банків у фінансуванні тривалих інвестиційних проєктів. Надання довгострокових кредитів мотивує інвесторів до більш раціонального та ефективного використання інвестиційних коштів, оскільки вони прагнуть забезпечити своєчасне повернення позики та оплату нарахованих відсотків [5];
- облігаційні позики. Випуск облігацій бізнес-структурою є способом залучення фінансування за допомогою облігацій, який відбувається на основі чітко визначених юридичних умов. Це - ефективний метод приваблення інвестицій, адже облігаціонери не мають права впливати на управління бізнес-структурою, на відміну від акціонерів, які мають право голосу в питаннях капіталу [24];
- кредиторську заборгованість. Позиковий капітал, включаючи кредиторську заборгованість, займає значну частку у структурі фінансування бізнес-структур і є ключовим елементом у їхніх економічних операціях, сприяючи фінансовій стійкості. Однак, в останні часи, ці кошти частіше використовуються не для інвестицій у розвиток виробництва, а для виплати боргів іншим кредиторам [68];

– лізинг, який є формою залучення капіталу та більш вигідним і дешевим способом отримання необхідного обладнання для бізнес-структури, ніж кредит. Лізингові угоди передбачають, що лізингодавець надає лізингоодержувачу право використовувати актив протягом певного терміну. Актив може бути власністю лізингодавця або придбаним за його замовленням згідно з угодою з лізингоодержувачем. У свою чергу, лізингоодержувач зобов'язується регулярно сплачувати лізингові платежі. Лізинг має двояку природу: з одного боку, він схожий на кредитну операцію, оскільки передбачає тимчасове користування майном за плату; з іншого боку, він відрізняється від кредиту тим, що замість грошових коштів використовується продуктивний капітал, що робить його схожим на інвестиційне фінансування [35].

– інші форми запозичень.

Використання позикового капіталу має ризики втрати фінансової стійкості та платоспроможності через необхідність обслуговування боргу та погашення основної суми заборгованості. Крім зазначених елементів, у складі капіталу бізнес-структури також можуть бути присутні цільові фінансування та надходження, пайовий капітал (для кооперативних форм підприємств), вилучений капітал та інші елементи залежно від організаційно-правової форми та специфіки діяльності підприємства.

Структура капіталу визначається співвідношенням різних джерел коштів, які знаходяться у пасиві бізнес-структури (рис. 1.1) [8].

Варто зазначити, що надмірне використання позикових коштів може призвести до зростання ризиків неплатоспроможності та банкрутства, в той час як надмірна частка власного капіталу може знижувати рентабельність та ефективність його використання. Тому пошук оптимального балансу між різними елементами капіталу є одним з ключових завдань у системі управління капіталом бізнес-структури.

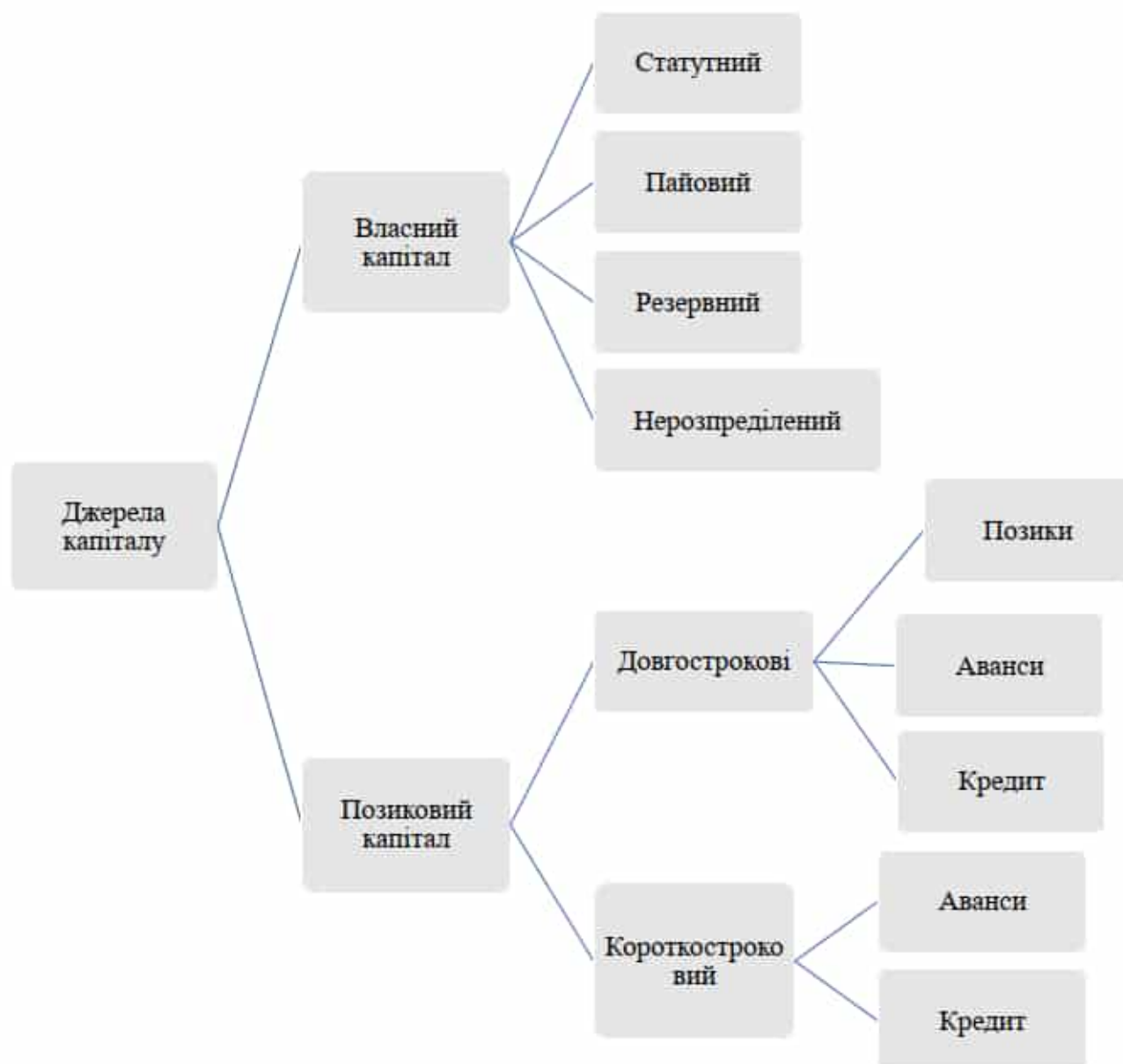

Рисунок 1.1 – Елементи капіталу бізнес-структури

Джерело: сформовано автором

1.3. Методи управління у системі формування фінансового капіталу бізнес-структури

Ключовим аспектом ефективного розвитку українських бізнес-структур є забезпечення достатнього капіталу для фінансування їхніх поточних потреб.

Фінансова стабільність, здатність до погашення зобов'язань та прибутковість бізнес-структур залежать від вираженої структури їхнього капіталу. Зміни в українській економіці вплинули на діяльність національних бізнес-структур, особливо на процеси створення та використання фінансових ресурсів. [34]

Управління у системі формування фінансового капіталу бізнес-структури є комплексним процесом, що вимагає застосування різноманітних методів та підходів.

Насамперед, видається за доцільне почати з методу фінансового планування та прогнозування, який є важливою складовою у системі формування капіталу бізнес-структур. Він дозволяє бізнес-структурам адаптуватися до змінних умов ринку, ефективно розподіляти ресурси та мінімізувати ризики. Процес фінансового планування починається з визначення стратегічних цілей бізнес-структур та аналізу зовнішніх та внутрішніх факторів, які можуть вплинути на її фінансову діяльність.

На першому етапі відбувається збір інформації про поточний стан фінансів, включаючи активи, пасиви, доходи та витрати. Аналізується також ринкове середовище, конкуренти, потенційні ризики та можливості. На основі цього аналізу формується фінансова стратегія, яка включає в себе визначення основних напрямків інвестування, джерел фінансування, політики управління капіталом та очікувані фінансові результати [41].

Далі розробляється фінансовий план, який включає прогнози доходів та витрат, бюджетування, планування грошових потоків та інші фінансові показники. Фінансовий план повинен бути гнучким, щоб можна було швидко адаптуватися до змін умов ринку та внутрішньої діяльності бізнес-структури.

Прогнозування є ключовим елементом фінансового планування. Воно дозволяє бізнес-структурі оцінити майбутні фінансові потреби, визначити потенційні ризики та розробити стратегії їх мінімізації. Прогнозування базується на аналізі історичних даних, ринкових тенденцій, економічних індикаторів та інших важливих факторів [6].

Одним з методів прогнозування є екстраполяція, яка передбачає продовження існуючих тенденцій у майбутнє. Іншим методом є сценарний аналіз, який дозволяє розглянути різні можливі майбутні події та їх вплив на фінансовий стан бізнес-структури. Також використовуються методи економіко-математичного моделювання, які допомагають кількісно оцінити вплив різних факторів на фінансові показники [11].

Завдяки ефективному фінансовому плануванню та прогнозуванню, бізнес-структури можуть забезпечити стабільний розвиток, оптимізувати використання ресурсів, збільшити прибутковість та зміцнити свої позиції на ринку. Це також допомагає уникнути фінансових криз та забезпечити стійкість бізнесу в умовах невизначеності та змін.

Метод фінансового аналізу та діагностики є одним із ключових інструментів у системі формування капіталу бізнес-структур, що дозволяють оцінити поточний фінансовий стан бізнес-структури, виявити потенційні ризики та можливості для зростання [58].

Фінансовий аналіз передбачає проведення комплексної оцінки фінансового стану бізнес-структури, її ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та ефективності використання капіталу. Фінансовий аналіз забезпечує глибоке розуміння фінансових показників, таких як ліквідність, платоспроможність, рентабельність та ефективність використання капіталу.

Процес фінансового аналізу починається з збору та систематизації фінансової інформації. Це включає дані бухгалтерського обліку, фінансової звітності, а також зовнішніх джерел, таких як ринкові дані та галузеві звіти. Наступним кроком є аналіз показників, який може включати горизонтальний та вертикальний аналіз фінансових звітів, розрахунок фінансових коефіцієнтів та порівняння з галузевими стандартами [47].

Основна мета економічної діагностики полягає у виконанні трьох основних функцій, серед яких виділяють функцію оцінки (аналіз стану функціонування об'єкта управління), діагностичну функцію (виявлення можливих змін у стані об'єкта) та пошукову функцію (визначення можливих

заходів для поліпшення або відновлення стану об'єкта управління). Ці функції визначають роль економічної діагностики у підвищенні ефективності управління фінансовим станом бізнес-структури [48].

Фінансова діагностика використовує результати фінансового аналізу для визначення стану здоров'я підприємства, що включає в себе оцінку фінансової стійкості, визначення проблемних зон та розробку рекомендацій для покращення, зазначає М.Д. Бедринець. Діагностика може виявити неефективне використання ресурсів, надмірне залучення позикових коштів або недостатність оборотного капіталу [3]. Також фінансовий аналіз дозволяє виявити сильні та слабкі сторони у структурі капіталу, оцінити ризики та можливості для оптимізації. На основі результатів аналізу приймаються рішення щодо коригування структури капіталу, залучення додаткових коштів або реструктуризації боргів [57]. Відповідно отримані результати діагностики слугують опорою як для прийняття управлінських рішень керівниками і спеціалістами бізнес-структури, так і для інвесторів та акціонерів, кредиторів, покупців і постачальників.

Роль діагностики фінансового стану полягає у визначенні стану функціонування об'єкта управління, виявленні можливих змін стану об'єкта та визначенні можливих заходів покращення або відновлення стану суб'єкта управління [7].

Метод оптимізації структури капіталу як один із методів управління у системі формування капіталу бізнес-структури - це вагоме та непросте завдання, яке вирішується в ході фінансового управління підприємством. Оптимальна структура капіталу показує таке співвідношення використання власних і позичених коштів, при якому забезпечується результативна пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності і коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства, тобто збільшується його ринкова вартість [13]. Формування оптимальної структури капіталу за критерієм мінімізації його вартості може призвести до втрати фінансової стійкості бізнес-структури. Часто вартість власного капіталу бізнес-структури перевищує вартість позикового капіталу.

Зазвичай розглядаючи стратегію формування фінансових ресурсів, акцентують переважно на використанні залучених коштів, що може підірвати фінансову стійкість бізнес-структуру.

Метод оптимізації передбачає пошук найбільш вигідного співвідношення між власним та позиковим капіталом з метою мінімізації вартості капіталу та максимізації його ефективності. Це досягається шляхом оцінки та порівняння вартості різних джерел фінансування, врахування податкових наслідків, ризиків неплатоспроможності та інших чинників. Оптимальна структура капіталу забезпечує баланс між фінансовою стійкістю та рентабельністю бізнес-структури. [39].

Наступним методом, який заслуговує уваги, є метод бюджетування та контролю. Зазначений метод полягає у розробці бюджетів, що деталізують планові обсяги капіталу, його джерела та напрямки використання [65]. Бюджети дозволяють здійснювати оперативний контроль за формуванням та витрачанням коштів, виявляти відхилення від планових показників та вчасно вживати коригувальних заходів. Ефективний бюджетний контроль є запорукою раціонального використання капіталу та досягнення фінансових цілей бізнес-структури [55].

Метод диверсифікації джерел фінансування передбачає залучення капіталу з різноманітних джерел, таких як банківські кредити, випуск цінних паперів, лізинг, венчурне фінансування, краудфандінг тощо. Диверсифікація дозволяє знизити залежність від окремих джерел фінансування, зменшити ризики та витрати на залучення капіталу [63]. Водночас, вона вимагає ретельного аналізу вартості та умов різних джерел фінансування. Наприклад, розширення асортименту високотехнологічного виробництва є дорогою ініціативою. Диверсифікація такого роду виробництва в умовах кризи може бути ефективною тільки за умови переорієнтації на виробництво високотехнологічних продуктів, які відповідають основним потребам людей [61].

Управління ризиками у системі формування капіталу бізнес-структури є не останнім за важливістю аспектом для забезпечення стабільності та розвитку

самої бізнес-структури. Ризики можуть виникати на різних етапах формування капіталу та впливати на фінансову безпеку та інвестиційну привабливість бізнесу. Тому ефективне управління ризиками передбачає ідентифікацію, аналіз, оцінку та розробку стратегій мінімізації або нейтралізації потенційних загроз [16].

Саме тому метод управління ризиками спрямований на виявлення, оцінку та мінімізацію ризиків, пов'язаних з формуванням та використанням капіталу бізнес-структури, що включає ризики неплатоспроможності, втрати ліквідності, коливання процентних ставок, валютні ризики, зміни законодавства тощо.

Управління ризиками управління капіталом бізнес-структури також охоплює ширший спектр ризиків, включаючи фінансові, операційні, стратегічні, репутаційні та інші. Важливим є аспект врахування впливу ризиків на структуру та ефективність використання капіталу.

Ефективне управління ризиками передбачає ідентифікацію, аналіз, оцінку та розробку стратегій мінімізації або нейтралізації потенційних загроз [21].

Ідентифікація ризиків є першим кроком у процесі управління ризиками. Вона включає в себе визначення можливих загроз для капіталу, які можуть виникнути через внутрішні (пов'язані з операційною діяльністю, фінансовою структурою, корпоративною культурою) чи зовнішні фактори (включають ринкові коливання, політичну нестабільність, зміни в законодавстві) [36].

Аналіз ризиків передбачає вивчення ідентифікованих ризиків для визначення їх впливу та ймовірності виникнення загроз, що дозволяє класифікувати ризики за ступенем серйозності та визначити, які з них потребують негайного реагування.

Наступним етапом є оцінка ризиків. Відповідний процес прийнято розуміти, як кількісне та якісне вимірювання потенційного впливу ризиків на бізнес. Кількісні методи оцінки можуть включати статистичний аналіз, моделювання ризиків, використання фінансових показників. Якісна оцінка зосереджується на аналізі сценаріїв та експертних оцінках [16].

Варто звернути увагу на розробку стратегій управління ризиками. На даному етапі відбувається вибір методів для мінімізації або нейтралізації ризиків. Стратегії можуть включати уникнення ризику, зменшення ймовірності його виникнення або впливу, передачу ризику через страхування або контракти, а також прийняття ризику з урахуванням потенційної вигоди [25].

Ефективне управління ризиками вимагає постійного моніторингу та перегляду стратегій з урахуванням змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі бізнесу. Це дозволяє бізнес-структурі бути гнучкою та адаптивною до нових викликів, забезпечуючи стабільне формування капіталу та розвиток бізнес-структури.

Методом моніторингу та контролю ефективності використання капіталу передбачено постійний моніторинг показників рентабельності капіталу, оборотності активів, фінансових коефіцієнтів та інших індикаторів ефективності, що дозволяє своєчасно виявляти проблемні ділянки та вживати заходів для підвищення віддачі від інвестованого капіталу, оптимізації його структури та напрямків використання.

Метод моніторингу у системі формування капіталу бізнес-структури передбачає комплексний підхід до відстеження та аналізу ключових показників, що впливають на структуру капіталу бізнес-структури. Цей процес передбачає ідентифікацію складників капіталу, аналіз зовнішніх та внутрішніх чинників, які можуть впливати на капітал, та розробку стратегій для оптимізації структури капіталу [46].

У цілому, метод моніторингу у системі формування капіталу бізнес-структури вимагає такого підходу, який включає ретельний аналіз даних, стратегічне планування та гнучкість для адаптації до змінних умов ринку.

Крім зазначених методів, у системі формування капіталу бізнес-структури також можуть застосовуватися методи інвестиційного аналізу, фінансового моделювання, проектного фінансування, управління вартістю бізнесу та інші спеціалізовані методи залежно від специфіки діяльності підприємства та поставлених цілей.

Підсумовуючи, варто систематизувати інформацію (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 - Методи управління у системі формування капіталу бізнес-структури та їх основні характеристики

№	Назва методу	Характеристика
1.	Метод фінансового планування та прогнозування	Встановлення фінансових цілей, розробка бюджетів, прогнозування фінансових потреб та доходів.
2.	Метод фінансового аналізу та діагностики	Аналіз фінансових звітів, оцінка показників ефективності, виявлення фінансових ризиків.
3.	Метод оптимізації структури капіталу	Визначення оптимального співвідношення між власним і залученим капіталом, мінімізація вартості капіталу.
4.	Метод бюджетування та контролю	Розробка фінансових планів, контроль за виконанням бюджету, коригування бюджетних планів.
5.	Метод диверсифікації джерел фінансування	Залучення різноманітних джерел фінансування, зниження залежності від одного джерела.
6.	Метод управління ризиками	Ідентифікація, аналіз, оцінка та мінімізація фінансових ризиків.

Джерело сформовано автором на основі вищенаведеного

Висновки до розділу 1

Капітал є невід'ємною складовою системи управління бізнес-структурою, забезпечуючи необхідні ресурси для її функціонування, інвестицій та розвитку. Ефективне управління капіталом, його формуванням, оптимальною структурою та раціональним використанням є одним із ключових факторів забезпечення

фінансової стійкості, конкурентоспроможності та забезпечення сталого зростання бізнес-структури у довгостроковій перспективі.

Ефективне поєднання різних методів управління у системі формування капіталу бізнес-структури дозволяє забезпечити достатній обсяг фінансових ресурсів для поточної діяльності та розвитку, оптимізувати структуру капіталу, мінімізувати вартість його залучення, підвищити ефективність використання та досягти бажаного рівня фінансової стійкості та ризикостійкості підприємства.

Оптимальна структура капіталу, тобто співвідношення між власним та позиковим капіталом, має вирішальне значення для забезпечення фінансових показників бізнес-структури.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ КАПІТАЛУ БІЗНЕС-СТРУКТУРИ

2.1. Організаційно-економічна характеристика бізнес-структури

У національній та регіональній портовій системі важливе місце займає морський торговельний порт «Південний». Порт «Південний» є державним підприємством, сферою діяльності якого є стивідорна діяльність. Порт можна вважати бізнес-структурою, незважаючи на його статус державного підприємства. Порт займає перші місця за обсягами переробки вантажів серед портових підприємств. Порт розташований на північно-західному узбережжі Чорного моря, в акваторії незамерзаючого Малого Аджалицького лиману. Порт відрізняють найбільші глибини, що одночасно дозволяє приймати під обробку великі судна та значні витрати на підтримку таких глибин. Спеціалізацією порту є перевантаження навалювальних та генеральних вантажів [38].

Порт розташований у важливому географічному місці, що сприяє доступності до міжнародних торговельних шляхів. Підприємство розпоряджається значними територіальними ресурсами, які включають причали, складські приміщення, обладнання для завантаження та розвантаження суден, а також сучасні системи безпеки та управління. Порт має спеціалізовані термінали для різних видів вантажів, що забезпечує ефективну обробку та зберігання. Порт інтегрований у міжнародну транспортну мережу зв'язків, що забезпечує зручний доступ до ринків споживачів та постачальників, має залізничні, автомобільні та інші транспортні зв'язки для швидкого та ефективного перевезення вантажів [38].

Порт забезпечує значний внесок у регіональну та національну економіку через операції з вантажами, обслуговування суден та інші послуги. Забезпечує

робочі місця для місцевого населення та сприяє розвитку відповідних галузей, таких як логістика та транспорт.

Портове підприємство має ефективну систему управління, яка базується на сучасних підходах до управління логістичними та торговельними операціями. Порт «Південний» за мирних часів постійно розвивав стратегії для підвищення конкурентоспроможності, оптимізації витрат та покращення обслуговування клієнтів. Загалом, порт «Південний» у бідь-який час відіграє ключову роль у торгівлі та транспортуванні вантажів у регіоні та країні в цілому, що робить його важливим фактором для економічного розвитку та забезпечення міжнародної торгівлі країни.

Елементами капіталу цієї бізнес-структури є розвинена транспортна інфраструктура, глибоководні причали, високоефективне обладнання для перевантаження, сучасний портовий флот та кваліфікований персонал [38].

Порт виконує різні види діяльності, використовуючи наявний капітал та формуючи фінансові результати. Основними результатами є дохід, витрати виробництва (собівартість), прибуток або збиток.

Відповідно доцільно виконати аналіз основних фінансових результатів діяльності морського торговельного порту «Південний» (табл. 2.1).

Вплив війни є відчутним для результатів функціонування порту. Так чистий дохід від реалізації продукції зменшився порівняно з базисним періодом (2021 р.) більше ніж у три рази до показника у 27,8% у 2022 р. порівняно з 2021 р. Однак, у 2023 р. можна відзначити незначне зростання до 34,7% від показника 2021 р. Різке зниження обсягів перевалки портом вантажів у 2022 р. та 2023 р. було обумовлено російською агресією та зупинкою роботи українських портів. Зниження обсягів виробництва обумовило скорочення витрат. Собівартість реалізованої продукції була на рівні 55,3% у 2022 р. порівняно з 2021 р. Порівняно з 2021 р. у 2023 р. витрати були на рівні 39,5%. Таке зменшення витрат на використання капіталу порту є виправданим, однак не позитивним явищем. Адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати

зменшилися протягом періоду, відповідаючи тенденції скорочення портових витрат, зокрема на управління та адміністрування.

Таблиця 2.1 - Динаміка фінансових результатів діяльності морського торговельного порту «Південний» (базисний метод), %

Показник	2021	2022	2023
Чистий дохід від реалізації продукції	100,0	27,8	34,7
Собівартість реалізованої продукції	100,0	55,3	39,5
Валовий: прибуток	100,0	0,0	24,1
Збиток	100,0	0,00	0,00
Інші операційні доходи	100,0	541,0	227, 4
Адміністративні витрати	100,0	64,2	54,0
Витрати на збут	100,0	60,9	44,5
Інші операційні витрати	100,0	72,3	71,2
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	100,0	0,0	0,0
Збиток	100,0	0,0	0,0
Інші фінансові доходи	100,0	632,0	444,6
Інші доходи	100,0	26,8	18,8
Фінансові витрати	100,0	40,2	3,7
Інші витрати	100,0	33,9	18,9
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	100,0	0,0	0,0
Збиток	100,0	0,0	0,0
Чистий фінансовий результат: прибуток	100,0	0,0	0,0
Збиток	100,0	0,0	0,0

Джерело: розраховано автором на основі використання даних

У складних умовах порт намагався знайти джерела компенсації постійних витрат. Відповідно інші операційні доходи зросли на значний відсоток у 2022 р. порівняно з 2021 р. – на 441,0%.

Кінцевий фінансовий результат від операційної діяльності лише у 2021 р. мав позитивне значення. У 2022-2023 р. порт за об'єктивних причин не зміг сформувати прибуток у зазначеній сфері своєї діяльності, що було обумовлено війною та неможливістю у достатній кількості обслуговувати судна та вантажі. Інші фінансові доходи зросли значно у 2022 р. Чистий фінансовий результат у вигляді прибутку відсутній у 2022 р, що може обумовлено роботу в умовах війни.

Проаналізуємо динаміку та структуру витрат, що відображає використання різних елементів капіталу порту (табл. 2.2, 2.3).

Таблиця 2.2 – Динаміка витрат морського торговельного порту
«Південний», %

Показник	2022	2023
Матеріальні затрати	100,0	72,4
Витрати на оплату праці	100,0	69,5
Відрахування на соціальні заходи	100,0	68,9
Амортизація	100,0	100,8
Інші операційні витрати	100,0	92,9
Разом	100,0	76,8

Джерело: розраховано автором на основі використання даних

[38]

Ця таблиця демонструє динаміку витрат морського торговельного порту «Південний» протягом двох років - 2022 та 2023. Матеріальні затрати у 2023 знизилися до 72,4% значення 2022 р. Це значне зменшення може вказувати на зміни у виробничих процесах, а саме зменшення обсягів роботи порту. Витрати на оплату праці відображають значний спад, до 69,5% у 2023 році. Це може бути

наслідком зменшення обсягів роботи порту та чисельності працівників. Подібно до попередніх двох показників, відрахування на соціальні заходи також зазнали зниження з 100,0% у 2022 до 68,9% у 2023. Амортизаційні витрати виявилися вищими, ніж у 2022 році. Інші операційні витрати знизилися з 100,0% у 2022 році до 92,9% у 2023. Це може бути наслідком зменшення обсягів деяких операцій. Загалом, динаміка витрат порту «Південний» відображає складну картину змін у фінансових процесах та стратегічному управлінні, які можуть бути спровоковані змінами у внутрішніх або зовнішніх факторах, таких як економічні умови, політичні реформи або технологічні інновації.

Таблиця 2.3 – Структура витрат морського торговельного порту «Південний»,

%

Показник	2022	2023
Матеріальні затрати	27,2	25,6
Витрати на оплату праці	41,6	37,6
Відрахування на соціальні заходи	9,1	8,2
Амортизація	18,0	23,6
Інші операційні витрати	4,1	5,0
Разом	100,0	100,0

Джерело: розраховано автором на основі використання даних

[38]

Ця таблиця показує структуру витрат морського торговельного порту «Південний» за два роки - 2022 та 2023 роки. Матеріальні затрати у 2022 році склали 27,2% від усіх витрат, а у 2023 році ця частка знизилася до 25,6%. Це може свідчити про ефективне управління ресурсами або можливе зменшення обсягів закупівель. Витрати на оплату праці склали найбільшу частку у 2022 році - 41,6%, проте в 2023 році ця частка знизилася до 37,6%. Це може вказувати на зміну у політиці оплати праці та зміни в штаті працівників. Відрахування на

соціальні заходи: спостерігається загальне зменшення цієї витратної статті від 2022 до 2023 року. Це може бути результатом зміни витрат на заробітну плату. Частка витрат на амортизацію зросла з 18,0% у 2022 році до 23,6% у 2023 році. Це може свідчити про зростання зносу обладнання. Інші операційні витрати: частка цих витрат також зросла з 4,1% у 2022 році до 5,0% у 2023 році. Це може бути пов'язано зі збільшенням загального обсягу операцій або з розвитком нових ініціатив.

Загалом, можна зробити висновок, що структура витрат у порту «Південний» показує деякі зміни в 2023 році порівняно з 2022 роком, що може свідчити про реакцію на зміни у внутрішньому середовищі або зовнішніх факторів, таких як економічні чи регуляторні зміни.

2.2. Аналіз структури капіталу та управління процесом капіталізації бізнес-структури

Капітал морського торговельного порту складається з різних видів активів і ресурсів, що забезпечують його функціонування та розвиток. Взагалі капітал порту можна поділити на кілька категорій [28]:

1. Основний капітал:

1.1. Інфраструктура: причали, термінали, склади, транспортні засоби, контейнерні крани, підйомні крани, системи управління.

1.2. Будівлі та споруди: офісні приміщення, технічні будівлі, зони відпочинку та обслуговування персоналу.

1.3. Технічне обладнання: навантажувально-розвантажувальні механізми, портові машини, інженерні системи (електропостачання, водопостачання, каналізація).

2. Оборотний капітал:

2.1. Товарно-матеріальні запаси: запаси пального, мастильних матеріалів, запасних частин та матеріалів для ремонту.

2.3. Фінансові ресурси: грошові кошти, дебіторська заборгованість, інші короткострокові фінансові активи.

3. Нематеріальні активи:

3.1. Ліцензії та дозволи: необхідні для здійснення портової діяльності.

3.2. Патенти та технології: спеціалізоване програмне забезпечення, технологічні рішення.

3.3. Бренд та репутація: довіра клієнтів, партнерів, інвесторів.

4. Людський капітал:

4.1. Персонал: кваліфіковані робітники, інженери, адміністративний персонал, менеджери.

4.2. Навчання та розвиток: програми підвищення кваліфікації, тренінги, курси для персоналу.

Аналіз структури капіталу та управління процесом капіталізації морського порту є важливим для ефективного функціонування та розвитку портової інфраструктури. Ось кілька ключових аспектів, які можна врахувати при такому аналізі.

Для морського порту структура капіталу може включати в себе різні джерела фінансування, такі як власний капітал, позиковий капітал, гранти чи інвестиції від урядових органів. Аналізуючи структуру капіталу, порт може визначити оптимальне співвідношення між різними джерелами фінансування з урахуванням ризиків та вартості капіталу.

Для здійснення інвестицій у розвиток і модернізацію порту, управління процесом капіталізації є критично важливим. Це включає в себе розробку стратегій залучення фінансування, вибір ефективних інструментів фінансування, а також ефективне використання доступних ресурсів.

Порти мають різноманітні потреби в інвестиціях, включаючи будівництво нових причалів, модернізацію обладнання та впровадження нових технологій. Управління процесом капіталізації допомагає оптимізувати витрати,

забезпечуючи ефективне розподілення ресурсів на найбільш пріоритетні проекти.

Порти, як і будь-які інші підприємства, повинні оцінювати ризики та вигоди різних стратегій капіталізації. Це включає в себе оцінку фінансових ризиків (наприклад, ставки відсотків на позики), ризиків, пов'язаних з ринком та технологічних ризиків.

Управління капіталізацією морського порту є процесом, що вимагає постійного удосконалення та моніторингу. Порти мають розвивати стратегії, які враховують змінні фактори, такі як ринкові умови, законодавство та технологічні тенденції [24].

Аналіз структури капіталу та управління процесом капіталізації допомагає морським портам раціонально розподіляти ресурси, забезпечуючи стабільну та ефективну діяльність, а також здатність до розвитку в майбутньому [72].

Виконаємо аналіз показників структури активів порту «Південний» (табл. 2.4). З таблиці видно, що структура активів морського торговельного порту «Південний» зазнала деяких змін протягом року. Нематеріальні активи за вартістю зменшилися з 61.18% до 53.72%, що може свідчити про зниження інвестицій у такі активи або їх амортизацію. Вартість основних засобів також зменшилися з 53.91% до 46.11%, що також може вказувати на можливу стратегічну переоцінку або зменшення активів. Незавершені капітальні інвестиції зросли з 1.76% до 2.24%.

Дебіторська заборгованість значно зросла з 2.99% до 12.52%, що може бути ознакою збільшення обсягів затримки в оплаті від клієнтів. Гроші та їх еквіваленти також зросли з 16.34% до 21.17%, що може свідчити про накопичення коштів для майбутніх інвестицій. Загалом, зміни в структурі активів вказують на можливі зміни в стратегії управління активами компанії та можливі зміни на ринку, які впливають на фінансове становище порту «Південний».

Таблиця 2.4 – Структура активів морського торговельного порту
«Південний»

Показник	2022	2023
I. Необоротні активи		
Нематеріальні активи	61.18%	53.72%
Незавершені капітальні інвестиції	1.76%	2.24%
Основні засоби	53.91%	46.11%
Довгострокова дебіторська заборгованість	0.30%	0.29%
Усього за розділом I	61.18%	53.72%
II. Оборотні активи		
Запаси	11.04%	10.70%
Дебіторська заборгованість	2.99%	12.52%
Поточні фінансові інвестиції	6.72%	
Гроші та їх еквіваленти	16.34%	21.17%
Витрати майбутніх періодів	0.36%	0.28%
Інші оборотні активи	0.10%	0.09%
Усього за розділом II	38.84%	46.36%
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	0.00%	
Баланс	100.00%	100.00%

Джерело: розраховано автором на основі використання даних

[38]

З аналізу таблиці 2.5 можна зробити наступні висновки. Видно, що співвідношення різних складових власного капіталу протягом періоду залишається стабільним. Зареєстрований (пайовий) капітал становить близько 12.5-12.7%, додатковий капітал - приблизно 57-59%, а нерозподілений прибуток (непокритий збиток) - 23-24%. Це може свідчити про стабільність капіталовкладень та управління прибутками.

Таблиця 2.5 – Структура пасивів морського торговельного порту
«Південний», %

Показник	2022	2023
I. Власний капітал		
Зареєстрований (пайовий) капітал	12.68%	12.37%
Додатковий капітал	58.45%	56.95%
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	24.01%	23.43%
Усього за розділом I	95.14%	92.75%
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення		
Відстрочені податкові зобов'язання	1.40%	1.05%
Усього за розділом II	1.40%	1.05%
III. Поточні зобов'язання і забезпечення		
Кредиторська заборгованість	3.15%	3.84%
Поточні забезпечення	1.72%	2.04%
Інші поточні зобов'язання	0.45%	0.43%
Усього за розділом III	5.31%	6.31%
Баланс	100.00%	100.00%

Джерело: розраховано автором на основі використання даних

[38]

За період від 2022 до 2023 року співвідношення відстрочених податкових зобов'язань зменшилося з 1.40% до 1.05%. Це може вказувати на оптимізацію податкових стратегій або зменшення податкового боргу. Поточні зобов'язання і забезпечення: за цим розділом відбулися зміни в структурі. Кредиторська заборгованість зросла з 3.15% до 3.84%, що може вказувати на збільшення зобов'язань перед кредиторами. Поточні забезпечення також зросли з 1.72% до 2.04%, що може свідчити про збільшення обсягів забезпечених позик або кредитних ліній.

Таблиця 2.6 - Динаміка показників власного капіталу та зобов'язань
морського торговельного порту «Південний», тис. грн

Показник	2022	2023	Зміна	Відсоток зміни
I. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	415 600.00	415 600.00	0.00	0.00%
Додатковий капітал	1 913 520.00	1 911 775.00	-1 745.00	-0.09%
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	786 383.00	787 644.00	1 261.00	0.16%
Усього за розділом I	3 115 503.00	3 115 019.00	-484.00	-0.02%
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення				
Відстрочені податкові зобов'язання	45 807.00	35 339.00	-10 468.00	-22.84%
Усього за розділом II	45 807.00	35 339.00	-10 468.00	-22.84%
III. Поточні зобов'язання і забезпечення				
Товари, роботи, послуги	19 794.00	37 110.00	17 316.00	87.46%
Розрахунками з бюджетом	3 667.00	59 183.00	55 516.00	1513.78%
Розрахунками зі страхування	2 814.00	5 959.00	3 145.00	111.74%
Розрахунками з оплати праці	11 981.00	22 273.00	10 292.00	85.98%
Поточні забезпечення	56 158.00	68 561.00	12 403.00	22.09%
Доходи майбутніх періодів	55.00	52.00	-3.00	-5.45%
Інші поточні зобов'язання	14 605.00	14 549.00	-56.00	-0.38%
Усього за розділом III	109 187.00	207 709.00	98 522.00	90.23%

Джерело: розраховано автором на основі використання даних

Загалом, структура пасивів морського торговельного порту "Південний" вказує на деякі зміни в управлінні фінансами, такі як оптимізація податкових зобов'язань та збільшення зобов'язань перед кредиторами.

Дані таблиці 2.6 демонструють зміни в кожному показнику за рік, а також відсоток зміни порівняно з попереднім роком. За результатами аналізу таблиці динаміки показників за роки 2022 і 2023 можна зробити наступні висновки.

Зареєстрований капітал залишився стабільним, але додатковий капітал зменшився на 0,09%. Нерозподілений прибуток зріс на 0,16%.

Відстрочені податкові зобов'язання зменшилися на 22,84%, що може свідчити про більш ефективне управління фінансами порту та посилення податкової дисципліни. Поточні зобов'язання і забезпечення: більшість показників цього розділу зросли значно: товари, роботи, послуги зросли на 87,46%, розрахунки з бюджетом збільшилися на 1513,78%, розрахунки з оплати праці на 85,98%, поточні забезпечення на 22,09%, що може свідчити про збільшення обсягів операційної діяльності порту та його зобов'язань.

Порт має стабільний капітал та зростаючі зобов'язання, що може свідчити про її активний розвиток та збільшення обсягів бізнесу. Однак, важливо уважно контролювати зростання зобов'язань, особливо поточних, щоб не порушити фінансову стійкість компанії.

Таблиця 2.7 дозволяє порівняти показники активів морського торговельного порту «Південний» протягом періоду. На основі цього аналізу можна виявити тенденції та ризики, які впливають на різні групи активів компанії. Необоротні активи за вартістю зменшилися з 2,000,603 тис. грн в 2022 році до 1,803,215 тис. грн в 2023 році. Вартість оборотних активів зросла з 1,269,894 тис. грн в 2022 році до 1,554,852 тис. грн в 2023 році. Особливо помітне зростання в дебіторській заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги, що може свідчити про затримки в оплаті від клієнтів.

Таблиця 2.7 - Динаміка показників активів морського торговельного порту «Південний», тис. грн

Показник	2022	2023	Зміна
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	171 384.00	170 395.00	-0.58%
Первісна вартість	222 066.00	222 885.00	+0.37%
Накопичена амортизація	50 682.00	52 490.00	+3.56%
Незавершені капітальні інвестиції	57 644.00	75 174.00	+30.39%
Основні засоби	1 761 710.00	1 547 845.00	-12.13%
Первісна вартість	3 123 881.00	3 126 062.00	+0.07%
Знос	1 362 171.00	1 578 217.00	+15.86%
Довгострокова дебіторська заборгованість	9 865.00	9 801.00	-0.65%
Усього за розділом I	2 000 603.00	1 803 215.00	-9.85%
II. Оборотні активи			
Запаси	361 154.00	359 774.00	-0.38%
Виробничі запаси	357 998.00	357 721.00	-0.08%
Товари	3 156.00	2 053.00	-34.95%
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	97 660.00	420 694.00	+330.55%
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	8 267.00	9 114.00	+10.25%
З бюджетом	19 075.00	17 580.00	-7.85%
У тому числі з податку на прибуток	16 344.00	16 344.00	0.00%
З нарахованих доходів	2 251.00	8 507.00	+278.31%

Інша поточна дебіторська заборгованість	12 708.00	15 560.00	+22.45%
Поточні фінансові інвестиції	219 777.00		
Гроші та їх еквіваленти	534 044.00	711 131.00	+33.19%
Готівка	68.00	22.00	-67.65%
Рахунки в банках	533 976.00	711 109.00	+33.19%
Витрати майбутніх періодів	11 827.00	9 552.00	-19.22%
Інші оборотні активи	3 131.00	2 940.00	-6.11%
Усього за розділом II	1 269 894.00	1 554 852.00	+22.41%
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	0.00	0.00	0.00%
Баланс	3 270 497.00	3 358 067.00	+2.67%

Джерело: розраховано автором на основі використання даних

[38]

Є дуже значні зміни в різних позиціях оборотних активів, таких як гроші та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції, а також витрати майбутніх періодів, вказують на можливість зміни стратегії управління грошовими потоками порту. Підсумок балансу порту зріс на 2.67% від 3,270,497 тис. грн в 2022 році до 3,358,067 тис. грн в 2023 році. Загалом, зміни в активах вказують на можливі зміни в стратегії управління портом, а також можуть свідчити про зміни на ринку, які впливають на фінансове становище порту.

Висновки до розділу 2

Ефективне управління капіталом морського торговельного порту є ключовим для забезпечення бажаного рівня його конкурентоспроможності, безперебійної роботи та стійкого розвитку. Це включає планування інвестицій у модернізацію інфраструктури, оптимізацію процесів, розвиток людського потенціалу та впровадження інноваційних рішень.

Аналіз структури капіталу та управління процесом капіталізації морського порту є критично важним для ефективного функціонування та розвитку портової інфраструктури. Потрібно розглянути різні джерела фінансування, включаючи власний капітал, позиковий капітал та гранти, і оптимізувати їхнє співвідношення з урахуванням ризиків та вартості капіталу. Управління процесом капіталізації допомагає здійснювати інвестиції в розвиток порту, вибираючи ефективні стратегії фінансування та оптимізуючи розподіл ресурсів на найпріоритетніші проєкти.

РОЗДІЛ 3.

ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ БІЗНЕС-СТРУКТУРИ

3.1. Стратегічні інструменти залучення та оптимізації капіталу бізнес-структури

Оптимізація структури капіталу є однією з ключових і складних задач у процесі управління формуванням капіталу, що означає досягнення оптимального співвідношення власних та позикових коштів, яке забезпечує досягнення цілей діяльності бізнес-структури відповідно до обраних критеріїв фінансового менеджменту.

Граничні межі оптимальної структури капіталу визначають поле для вибору конкретних значень. Під час цього вибору враховується вплив різноманітних факторів, що визначають індивідуальні особливості діяльності конкретної бізнес-структури.

Стратегічні інструменти залучення та оптимізації капіталу відіграють не останню роль у забезпеченні довгострокового розвитку та конкурентоспроможності бізнес-структури. Вони дозволяють приймати обґрунтовані рішення щодо формування оптимальної структури капіталу, ефективного залучення фінансових ресурсів та їх раціонального використання.

Науковці виділяють серед низки інструментів, наприклад, оптимізацію структури капіталу, яка характеризується визначенням ідеального співвідношення між власними та позиковими коштами. Поняття «оптимізація структури капіталу» як установлення оптимального співвідношення між власним та позиковим капіталом, щоб бізнес-структура максимізувала свій прибуток та рентабельність [17].

Фінансовий важіль є важливим стратегічним інструментом, який дозволяє структурам збільшувати потенційний прибуток за рахунок використання позикових коштів. Він розраховується як відношення суми позикового капіталу до суми власного акціонерного капіталу бізнес-структури [59]. Фінансовий важіль створює можливість для власників збільшити свою частку в загальному капіталі бізнес-структури, якщо дохід від використання позикових коштів перевищує витрати на виплату відсотків. З використанням фінансового важеля зростає не тільки потенційний прибуток, але й фінансовий ризик. Якщо дохід від інвестицій, здійснених за рахунок позикових коштів, не покриває витрати на проценти, це може призвести до фінансових втрат. Фінансовий важіль допомагає оптимізувати структуру капіталу, знаходячи ідеальне співвідношення між власними та позиковими коштами, щоб максимізувати рентабельність власних коштів підприємства [59].

Стратегічні карти - це потужний інструмент стратегічного управління, який дозволяє організаціям візуалізувати та зв'язати свої стратегічні цілі з конкретними діями та показниками. Вони є ключовим елементом у процесі залучення та оптимізації капіталу бізнес-структури [44].

Варто зазначити, що використання стратегічних карт допомагає керівництву організації забезпечити, щоб всі дії та ресурси були спрямовані на досягнення стратегічних цілей, що в свою чергу сприяє ефективному залученню та використанню капіталу. Також дозволяє оптимізувати розподіл ресурсів, забезпечуючи те, що інвестиції здійснюються там, де вони можуть принести найбільшу вартість для організації. Стратегічні карти можуть бути використані для різних рівнів управління: від загальної стратегії організації до конкретних проєктів [51].

Управління ризиками капіталу є невід'ємною частиною стратегії формування та використання капіталу. Відповідно ризик-стратегія є невід'ємним елементом стратегічного управління капіталом у бізнес-структурах. Вона дозволяє бізнес-структурам ідентифікувати, оцінювати та управляти потенційними ризиками, які можуть вплинути на їхні стратегічні цілі та

фінансову стабільність. Ризик-стратегія допомагає забезпечити те, що бізнес-структура не лише реагує на ризики, коли вони виникають, але й прогнозує потенційні ризики та розробляє плани для їх управління [2]. Це сприяє створенню стабільного фінансового середовища, яке є необхідним для залучення та оптимізації капіталу. Такий підхід дозволяє бізнес-структурам бути більш гнучкими та адаптивними до змін, зменшуючи потенційні втрати та використовуючи можливості для зростання [50].

Звідси і ще одним дієвим механізмом управління ризиками є хеджування, що розглядається, як стратегічна діяльність, спрямована на захист від можливих втрат у майбутньому. Це широкий термін, що описує заходи з мінімізації цінкових ризиків, пов'язаних з невизначеністю цін на різні види капіталу [71]. Процес хеджування може використовуватися як приватними інвесторами, так і провідними фінансовими інститутами, оскільки має можливість перетворити звичайний процес страхування на досить повноправний та відчутний процес отримання прибутку. Головне, це чітко дотримуватися відповідних процедур та прагнути володіти інформацією, яка зможе підкреслити неочевидні фактори. До хеджування треба відноситися як до належного та обов'язково включати його в стратегію, адже без цього навіть сама перспективна позиція на ринку, не буде здаватися надійною та справедливою [49].

Метою створення ефективної програми хеджування є досягнення оптимального балансу між перевагами цього інструменту та витратами на його застосування. Приймаючи рішення про використання хеджування, необхідно оцінити потенційні збитки у разі відмови від хеджування. Якщо витрати на застосування інструменту прийнятні, а користь від його впровадження істотна, то хеджування вважається доцільним; в іншому випадку - нерозумним. Ефективність хеджування оцінюється для кожної конкретної позиції [33].

Впровадження інноваційних підходів до управління капіталом бізнес-структури стає все більш актуальним в умовах швидких змін ринкового середовища, посилення конкуренції та цифрової трансформації економіки. Традиційні методи управління капіталом не завжди здатні забезпечити

необхідну гнучкість, оперативність та ефективність. Тому оцінка ефективності інноваційних підходів до управління капіталом бізнес-структури є важливим завданням для забезпечення її конкурентоспроможності та сталого розвитку, вимагає комплексного аналізу та врахування багатьох факторів.

Цифрові біржі позикового капіталу є одним із інноваційних підходів до управління капіталом бізнес-структури. Вони відкривають нові можливості для бізнес-структур, дозволяючи їм ефективно управляти капіталом та залучати інвестиції. Ці платформи використовують технології блокчейну (технологія, яка потенційно може суттєво знизити або взагалі усунути деякі види вразливостей наявних фінансових систем [1] для створення прозорих та безпечних систем, які сприяють легкому доступу до позикових коштів.

На цифрових біржах позикового капіталу бізнес-структури можуть випускати цінні папери, такі як облігації або акції, для залучення коштів від інвесторів, що дозволяє бізнес-структурам швидко збільшувати свій капітал без необхідності проходження складних банківських процедур. Інвестори, в свою чергу, отримують доступ до широкого спектру інвестиційних можливостей та можуть вибирати проекти, які відповідають їхнім критеріям ризику та доходності [45].

Однією з відмінних переваг цифрових бірж є їхня гнучкість, яка дозволяє проводити транзакції в реальному часі, що забезпечує швидке розміщення капіталу та його ефективне використання. Крім того, блокчейн забезпечує високий рівень безпеки та надійності, оскільки всі транзакції записуються в розподіленому реєстрі, який важко підробити або змінити.

Цифрові біржі також сприяють глобалізації фінансових ринків, знімають географічні обмеження, дозволяючи інвесторам з усього світу вкладати кошти в проєкти, незалежно від їхнього місцезнаходження. Відповідний процес створює більш конкурентне середовище для залучення капіталу та сприяє розвитку інновацій.

Залучення позикового капіталу через цифрові біржі може суттєво розширити обсяг господарської діяльності бізнес-структури, забезпечити більш

ефективне використання власного капіталу, прискорити формування цільового фінансування і, як наслідок, підвищити ринкову вартість підприємства [40]. Це відкриває нові перспективи для розвитку бізнесу та зміцнення його фінансової стабільності.

Ще одним із інноваційних підходів до управління капіталом бізнес-структури є токенизація активів та емісію цифрових активів. Токенизація активів та емісія цифрових активів відкривають нові горизонти для управління капіталом бізнес-структур. Це інноваційні фінансові інструменти, які дозволяють перетворити традиційні активи на цифрові токени, що можуть бути легко куплені, продані або обміняні на децентралізованих платформах.

Токенизація активів полягає у перетворенні прав на активи (нерухомість, мистецтво, акції бізнес-структури тощо) у цифрові токени. Ці токени представляють собою частку власності на актив і забезпечуються блокчейн-технологіями, що гарантує безпеку та прозорість угод [56]. Токенизація може включати різні типи активів, від матеріальних до інтелектуальних, і навіть до особистих даних.

Емісія цифрових активів відноситься до створення цифрових токенів, які можуть представляти акції, облігації або інші фінансові інструменти. Ці токени можуть бути випущені на публічних або приватних блокчейн-платформах і торгуватися на різних цифрових біржах [12].

Такі інноваційні інструменти дозволяють розширити доступ до різноманітних джерел фінансування, диверсифікувати ризики та знизити витрати на залучення капіталу. Ефективність цих підходів може оцінюватися за такими показниками, як обсяг залучених коштів, вартість фінансування, швидкість залучення капіталу, ступінь диверсифікації джерел та ризиків.

Використання методів машинного навчання та аналітики даних для прийняття рішень щодо формування та управління капіталом є ще одним інноваційним підходом, що набуває популярності. Застосування передових алгоритмів та моделей дозволяє значно підвищити точність прогнозування потреб у капіталі, оцінки ризиків, вибору оптимальної структури капіталу та

джерел фінансування. Ефективність таких рішень можна оцінити за показниками точності прогнозів, відхилення від фактичних значень, швидкості та обґрунтованості прийняття рішень [37].

Впровадження інноваційних фінансових інструментів, таких як зелені облігації також відкриває нові можливості для бізнес-структур у сфері управління капіталом.

Російське вторгнення в Україну призвело до руйнування інфраструктурних об'єктів портових підприємств, які потребують значних коштів на відновлення. Відбудова постраждалих територій України повинна ґрунтуватися на принципах сталого розвитку, відповідно до цілей Європейського зеленого пакту, з урахуванням сучасних екологічних, кліматичних і соціальних вимог.

За оцінками експертів Світового банку станом на 2023 рік вартість відновлення в Україні становить принаймні \$411 млрд (або €383 млрд за поточним курсом) [23]. Ці інструменти дозволяють залучати капітал відповідно до принципів соціальної відповідальності, екологічної стійкості та релігійних норм, що відповідає сучасним тенденціям. Ефективність таких інструментів може оцінюватися за обсягами залучених коштів, вартістю фінансування, рівнем довіри інвесторів та відповідністю цілям сталого розвитку.

Інноваційним підходом до управління капіталом є також застосування концепції «open innovation», яка передбачає залучення зовнішніх ідей, знань та ресурсів для вирішення проблем формування та використання капіталу. Концепція «відкритих інновацій» (open innovation) передбачає використання зовнішніх ідей та ресурсів разом із внутрішніми для прискорення інноваційних процесів та розширення ринків для використання цих інновацій. Є надзвичайно корисною, адже це дозволяє бізнес-структурам залучати нові технології та ідеї, дає можливість розширювати ринкові можливості, підвищувати ефективність [73].

Важливо відзначити, що успіх відкритих інновацій залежить від здатності бізнес-структури ефективно інтегрувати зовнішні ідеї та перетворити їх на комерційно успішні продукти та послуги. Це вимагає гнучкості, відкритості до

нових ідей, та готовності до ризику, а також здатності до управління інтелектуальною власністю та партнерськими відносинами, що може включати співпрацю з науковими установами, стартапами, провідними експертами у фінансовій сфері тощо. Ефективність такого підходу можна оцінити за кількістю та якістю залучених ідей, швидкістю їх імплементації, економічним ефектом від впровадження інновацій.

3.2. Оцінка ефективності інноваційних підходів до управління капіталом бізнес-структури

Оцінка ефективності інноваційних підходів до управління капіталом бізнес-структури також має враховувати їх вплив на загальну вартість бізнесу та його інвестиційну привабливість. Успішне впровадження інновацій у цій сфері може сприяти підвищенню ринкової вартості компанії, покращенню її іміджу, залученню нових інвесторів та партнерів.

Крім кількісних показників, важливо оцінювати якісні аспекти інноваційних підходів, такі як гнучкість, адаптивність до змін ринкового середовища, відповідність стратегічним цілям бізнес-структури, рівень ризиків та невизначеності, вплив на корпоративну культуру та репутацію компанії.

Розглянемо комплекс заходів з оптимізації процесу формування та використання різних складових капіталу на прикладі діяльності морського торговельного порту.

Під час війни українські морські торговельні порти, зокрема порт «Південний», стикаються з унікальними викликами, які вимагають спеціальних стратегій для збереження та за можливості підвищення рівня капіталізації. Розглянемо кілька ключових шляхів:

1. Забезпечення безпеки та відновлення інфраструктури з метою оптимізації рівня безпеки та оперативного відновлення пошкодженої

інфраструктури. Заходами можуть бути використання сучасних систем моніторингу, розширення патрулів, співпраця з військовими для захисту портової інфраструктури, що потребує значних інвестицій. Потрібна система прийняття оперативних рішень для відновлення роботи порту, залучення міжнародних організацій та донорів для фінансування відновлення.

2. Диверсифікація послуг та вантажопотоків з метою розширення спектру послуг та залучення нових вантажопотоків є актуальним за мирних часів. Цей напрямок передбачає розширення послуг шляхом пропозиції нових логістичних послуг, включаючи мультимодальні перевезення, митні послуги, складування. Залучення нових видів вантажів можливе за умов пошуку альтернативних вантажів (наприклад, гуманітарної допомоги в умовах війни), розвиток співпраці з новими ринками та регіонами..

3. Оптимізація витрат та підвищення ефективності шляхом зниження операційних витрат та підвищення ефективності роботи порту. За мирних часів може бути здійснено шляхом розвитку системи автоматизації процесів: впровадження систем управління портовими операціями (TOS), автоматизація логістичних процесів.

Вкрай актуальним питанням є енергозбереження за рахунок використання енергоефективних технологій, застосування альтернативних джерел енергії тощо.

4. Залучення міжнародної допомоги та інвестицій шляхом залучення зовнішніх ресурсів для підтримки та розвитку капіталу порту. Співпраця з міжнародними організаціями передбачає укладення угод з міжнародними фінансовими організаціями (МВФ, Світовий банк), донорськими агентствами задля реалізації за можливості інвестиційних проєктів з відновлення та розвитку капіталу порту.

5. Розвиток людського капіталу шляхом підвищення кваліфікації та мотивації персоналу. Навіть в умовах війни багато портів продовжують проводити навчання та підвищення кваліфікації, для збереження специфічного кадрового потенціалу, який складно формувати за часом та рівнем витрат.

Важливою є психологічна підтримка персоналу, що працює в умовах небезпеки, стресу та невизначеності.

6. Стратегічні партнерства та співпраця передбачають розширення мережі партнерств для забезпечення стійкості та розвитку. Важливою є співпраця з іншими портами шляхом укладання угод про співпрацю для обміну досвідом та ресурсами. Актуальним є створення спільних проєктів з приватним сектором для розвитку інфраструктури та послуг.

Стратегічне партнерство морського порту «Південний» може суттєво підвищити його конкурентоспроможність та стійкість в умовах війни. Нижче наведено ключові аспекти та потенційні напрямки такого партнерства.

Партнерство з іншими українськими та іноземними портовими підприємствами з метою розширення мережі та обміну досвідом можливо шляхом укладання угод про співпрацю для створення спільних проєктів з крупними міжнародними портами для обміну найкращими практиками та технологіями, розвитку спільних інтермодальних транспортних коридорів для забезпечення безперебійного руху вантажів.

Громадсько-приватні партнерства обумовлюють можливість залучення приватних інвестицій для розвитку інфраструктури та послуг. Доцільними є розробка та презентація інвестиційних проєктів для приватних компаній, включаючи відновлення терміналів, складів, модернізацію інфраструктури. Доцільним є створення спільних структур з приватними компаніями для реалізації великих інфраструктурних проєктів.

Оптимізація логістичних ланцюгів та розширення спектру послуг можлива за мирних часів шляхом забезпечення спільної роботи з структурами інших видів транспорту та впровадження спільних IT-рішень для управління логістикою та відстеження вантажів у реальному часі.

Партнерство з міжнародними фінансовими організаціями з метою залучення фінансування для модернізації та розвитку. Результатами є залучення грантів, пільгових кредитів від міжнародних фінансових інституцій (Світовий банк, ЄБРР, МВФ) для фінансування стратегічних проєктів, фінансування

розвитку інфраструктури (зокрема підвищення рівня енергоефективності, впровадження інноваційних технологій тощо).

Співпраця з урядовими та неурядовими організаціями у вигляді використання державних програм та фондів для фінансування проєктів з відновлення та розвитку порту. Доцільною є співпраця з неурядовими організаціями та міжнародними донорами для залучення гуманітарної та фінансової допомоги.

Академічні та дослідницькі партнерства є цікавими для підвищення кваліфікації персоналу та впровадження інновацій. Можна забезпечувати співпрацю з університетами та дослідницькими інститутами для проведення спільних досліджень та розробок, організацію програм стажування та підвищення кваліфікації для працівників порту на базі навчальних закладів тощо.

Партнерство з енергетичними компаніями з метою забезпечення стабільного енергопостачання та впровадження енергоефективних технологій можливе за рахунок впровадження відновлюваних джерел енергії (спільні проєкти з енергетичними компаніями для встановлення сонячних панелей, вітряних турбін), впровадження сучасних енергоефективних технологій та систем управління енергоспоживанням.

Реалізація стратегічних партнерств дозволить морському порту «Південний» не лише забезпечити свою стійкість в умовах війни, але й створити умови для довгострокового розвитку та зростання. Ефективне управління партнерствами вимагатиме координації зусиль всіх зацікавлених сторін та гнучкості в адаптації до нових умов і викликів.

7. Забезпечення прозорості діяльності порту та ефективної комунікації з усіма зацікавленими сторонами передбачає регулярне інформування громадськості та партнерів про стан справ та плани розвитку. Потрібна активна співпраця з місцевими громадами для підтримки та залучення їх до процесів розвитку порту.

Впровадження цих стратегічних заходів дозволить зберегти та за сприятливих умов підвищити рівень капіталізації українського морського

торговельного порту «Південний» навіть в умовах війни. Це вимагатиме узгоджених зусиль всіх рівнів управління, активної взаємодії з міжнародними партнерами та гнучкості в адаптації до змінних умов.

Як зазначалося вище ефективним є метод розробки стратегічних карт. Стратегічна карта підвищення рівня капіталізації морського торговельного порту «Південний» може бути розроблена на основі чотирьох основних перспектив: фінансової, клієнтської, внутрішніх процесів та навчання і розвитку. Кожна перспектива включає конкретні цілі та заходи для досягнення цих цілей (рис. 3.1).

Рисунок 3.1 - Стратегічна карта підвищення рівня капіталізації морського торговельного порту «Південний»

Джерело: сформовано автором

1. Фінансова перспектива має ціль: збільшення доходів та зниження витрат. Заходами є:

- залучення нових клієнтів та збільшення обсягів перевалки вантажів шляхом розширення маркетингових зусиль, участі у міжнародних виставках та конференціях, укладення нових контрактів;

- оптимізація витрат шляхом впровадження енергозберігаючих технологій, автоматизація процесів, оптимізація логістичних ланцюгів.

2. Клієнтська перспектива з метою підвищення задоволеності клієнтів та розширення клієнтської бази. Заходами є:

- підвищення рівня якості обслуговування шляхом розвитку системи управління якістю, регулярного проведення опитувань клієнтів, впровадження механізмів зворотного зв'язку;

- оптимізація операційних процесів, використання сучасних технологій для обробки вантажів;

- розвиток клієнтоорієнтованої політики за рахунок розробки спеціальних умов співпраці, програми лояльності.

3. Внутрішні процеси з метою підвищення рівня їх ефективності. Заходами є:

- розвиток систем управління портовими операціями (TOS), систем відстеження вантажів, автоматичних систем безпеки;

- покращення управління складськими запасами, оптимізація транспортних маршрутів;

- впровадження сучасних систем безпеки, регулярне навчання персоналу з питань безпеки, моніторинг дотримання норм та правил.

4. Навчання та розвиток задля збереження та підвищення кваліфікації персоналу та розвиток інноваційної культури.

Візуалізація стратегічної карти представлена на рисунку 2.1.

Визначимо прогностичні показники після впровадження стратегічної карти підвищення рівня капіталізації морського торговельного порту «Південний» за умови сприятливого зовнішнього середовища.

Прогнозні допущення базуються на даних 2023 (за умови закінчення війни, показники можуть значно покращитися за рахунок відновлення традиційного для порту обсягу виробництва) та є такими:

1. Зростання чистого доходу від реалізації продукції на 20% щорічно через покращення маркетингової діяльності та більш ефективне використання ресурсного потенціалу.
2. Скорочення собівартості реалізованої продукції на 10% через оптимізацію витрат та модернізацію.
3. Збільшення інших операційних доходів на 15% щорічно через диверсифікацію послуг.
4. Скорочення адміністративних витрат на 5% щорічно через автоматизацію та ефективне управління.
5. Зменшення витрат на збут на 5% щорічно через оптимізацію логістики та маркетингу.
6. Скорочення інших операційних витрат на 5% щорічно через покращення операційної ефективності.

Результати прогнозування представлені у таблиці 3.1.

Впровадження стратегічної карти підвищення рівня капіталізації покращить фінансові показники морського порту Південний. Основні зміни включають суттєве зростання чистого доходу від реалізації продукції, значне скорочення собівартості, а також зростання валового та чистого прибутку. Це демонструє, що інвестиції в інфраструктуру, цифровізацію та оптимізацію витрат мають великий потенціал для покращення економічної ефективності порту.

Таблиця 3.1 - Прогнозні показники після впровадження стратегічної карти підвищення рівня капіталізації морського торговельного порту «Південний»,

тис. грн.

Показник	Перший рік	Другий рік	Третій рік
Чистий дохід від реалізації продукції	1002772	1203326	1443991
Собівартість реалізованої продукції	588192	529373	476436
Валовий: прибуток	41480	673953	967555
Інші операційні доходи	119098	136963	157508
Адміністративні витрати	119164	113206	107546
Витрати на збут	11835	11243	10681
Інші операційні витрати	153626	145944	138647
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	248053	540522	868189
Інші фінансові доходи	8788	10106	11622
Інші доходи	2184	2512	2889
Фінансові витрати	4	4	4
Інші витрати	2478	2354	2236
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	256543	548782	878460
Чистий фінансовий результат: прибуток	185710	397048	636459

Джерело: сформовано автором

Впровадження інновацій у процесі формування та управління капіталом морського порту «Південний» може значно підвищити ефективність його

роботи, зменшити витрати та сприяти стійкому розвитку навіть в умовах війни. Нижче наведені основні напрями, в яких інновації можуть бути впроваджені:

1. Цифровізація та автоматизація процесів з метою підвищення ефективності та зниження витрат за рахунок впровадження сучасних технологій.

У цьому напрямку заходами можуть бути:

- розвиток систем управління портовими операціями для посилення автоматизації управління вантажними потоками, відстеження вантажів у режимі реального часу, оптимізації розміщення та операцій;

- розвиток використання блокчейн-технологій для забезпечення прозорості та безпеки операцій, управління контрактами та документами;

- розширення використання IoT (Internet of Things) для автоматизації складських операцій, відстеження запасів, управління транспортними засобами.

2. Використання відновлюваних джерел енергії з метою зниження енергетичних витрат та впливу на навколишнє середовище.

У цьому напрямку заходами можуть бути:

- встановлення сонячних панелей на дахах будівель, складах та інших доступних площах порту;

- провадження енергоефективних рішень для освітлення, опалення, охолодження та вентиляції.

3. Розвиток інформаційних систем та аналітики з метою підвищення якості управлінських рішень за рахунок збору та аналізу даних.

У цьому напрямку заходами можуть бути:

- активізація використання аналітичних платформ для збору та аналізу великих обсягів даних про операції, ефективність роботи, тенденції ринку;

- активізація впровадження алгоритмів машинного навчання для прогнозування попиту, оптимізації операційних процесів, виявлення аномалій та ризиків;

- активізація використання інтерактивних інформаційних панелей для моніторингу ключових показників ефективності в реальному часі.

4. Інновації в логістиці та транспорті з метою оптимізації логістичних процесів та зниження транспортних витрат.

У цьому напрямку заходами можуть бути:

- активізація використання автономних транспортних засобів для перевезення вантажів на території порту;
- за мирних часів використання дронів для інспекції інфраструктури, доставки документів та малих вантажів.

5. Розвиток людського капіталу та організаційна культура.

У цьому напрямку доцільним є заохочення співробітників до впровадження інноваційних ідей, створення внутрішніх конкурсів та програм для підтримки стартапів.

6. Партнерство та співпраця з інноваційними компаніями.

У цьому напрямку заходами можуть бути:

- створення інноваційних хабів та кластерів на базі співпраці з технологічними компаніями, стартапами, дослідницькими установами для створення спільних інноваційних проєктів;

7. Екологічні та соціальні інновації з метою зменшення негативного впливу на довкілля та підвищення соціальної відповідальності.

У цьому напрямку заходами можуть бути активізація впровадження технологій, що зменшують шкідливі викиди, реалізація програм соціальної підтримки для працівників, участь у соціально значущих проєктах для місцевої громади.

Особливо важливо впровадження інноваційних фінансових інструментів у портову діяльність, що може значно підвищити ефективність управління капіталом, зменшити фінансові ризики та сприяти стійкому розвитку порту. Ключові інноваційні фінансові інструменти та заходи для їх впровадження є такими:

1. Залучення інвестицій через краудфандинг та краудінвестинг з метою залучення додаткового фінансування для відновлення портової інфраструктури та реалізації нових проєктів [31, 54].

У цьому напрямку заходами можуть бути: використання краудфандингових платформ для фінансування окремих проєктів, таких як модернізація терміналів або впровадження нових технологій, залучення коштів від індивідуальних інвесторів через краудінвестингові платформи з пропозицією частки в прибутках від реалізації проєкту.

2. Використання фінансових технологій (FinTech) з метою оптимізації фінансових процесів та покращення управління фінансовими ресурсами.

У цьому напрямку заходами можуть бути: впровадження блокчейн-технологій для забезпечення прозорості та безпеки фінансових транзакцій, управління контрактами, використання сучасних фінансових платформ для автоматизації бухгалтерського обліку, управління грошовими потоками, оптимізації розрахунків з партнерами та клієнтами.

3. Хеджування фінансових ризиків передбачає залучення спеціалізованих фінансових консультантів для розробки та реалізації стратегій хеджування.

4. Створення спеціальних фондів та фінансових інструментів.

У цьому напрямку заходами можуть бути:

- створення інвестиційних фондів для фінансування інноваційних проєктів у портовій діяльності, таких як розробка нових логістичних рішень, автоматизація процесів;

- залучення венчурних інвестицій для підтримки стартапів та інноваційних компаній, які працюють у сфері портової логістики та технологій.

6. Диверсифікація фінансових інструментів та залучення додаткових ресурсів може передбачати запровадження, за умови дозволу держави, можливості прийому платежів у криптовалютах для іноземних клієнтів.

Інвестиції у цифрові активи: Використання цифрових активів для залучення інвестицій та забезпечення ліквідності.

7. Публічно-приватне партнерство може бути реалізоване у вигляді спільного управління проєктами для реалізації великих інфраструктурних проєктів з розподілом ризиків та прибутків між державним та приватним секторами.

Впровадження інноваційних фінансових інструментів у портову діяльність морського порту «Південний» дозволить не лише залучити додаткові ресурси для розвитку, але й оптимізувати управління фінансами, знизити ризики та забезпечити стійке фінансове зростання. Це вимагатиме тісної співпраці з фінансовими установами, інвесторами, а також впровадження сучасних технологій та підходів у фінансове управління.

Висновки до розділу 3

Впровадження інновацій у процеси формування та управління капіталом є важливим стратегічним інструментом. Це може включати використання сучасних фінансових технологій, цифрових платформ для залучення капіталу, застосування методів машинного навчання та аналітики даних для прийняття оптимальних рішень, впровадження інноваційних фінансових інструментів тощо. Інновації дозволяють підвищити ефективність управління капіталом, скоротити витрати та забезпечити конкурентні переваги бізнес-структури.

Впровадження інновацій у процеси формування та управління капіталом, зокрема морського порту «Південний», допоможе підвищити ефективність його роботи, знизити витрати, покращити безпеку та екологічність. Це вимагає комплексного підходу та активної участі всіх зацікавлених сторін, включаючи керівництво порту, працівників, інвесторів та партнерів.

ВИСНОВКИ

Капітал є ключовим ресурсом, що забезпечує стабільність та конкурентоспроможність бізнес-структури. Відповідне управління капіталом сприяє зростанню рентабельності та стійкості на ринку.

Капітал бізнес-структури включає власний та позиковий капітал, кожен з яких має свої переваги та недоліки. Важливою умовою є збалансованість між цими елементами для зменшення фінансових ризиків.

Ефективне управління капіталом включає планування, прогнозування, контроль та аналіз фінансових показників. Важливим є також використання сучасних інформаційних систем для підвищення ефективності цих процесів.

Для успішного формування капіталу важливо враховувати організаційні та економічні особливості бізнес-структури, включаючи її розмір, сферу діяльності та ринкову позицію. Об'єктом дослідження був морський торговельний порт «південний», аналіз особливостей формування та використання капіталу та управління процесом капіталізації було виконано в роботі:

Аналіз показав, що ефективне управління капіталізацією потребує комплексного підходу, включаючи оптимізацію структури капіталу, оцінку вартості капіталу та ризиків, а також розробку стратегій зростання.

Розвиток системи формування капіталу бізнес-структури є багатограним процесом, що потребує інтеграції теоретичних знань з практичними інструментами. Успішне управління капіталом дозволяє бізнес-структурам забезпечити фінансову стабільність, підвищити конкурентоспроможність та сприяти довгостроковому зростанню. Застосування комплексу стратегічних інструментів у сфері формування та управління капіталом бізнес-структури сприяє досягненню її довгострокових цілей, забезпеченню фінансової стійкості, ризикостійкості та конкурентоспроможності на ринку. Систематичне фінансове планування, оптимізація структури капіталу, диверсифікація джерел фінансування, управління ризиками та вартістю капіталу, а також інноваційні

підходи є запорукою ефективного розвитку бізнес-структури в сучасних умовах мінливого ринкового середовища. Ці інструменти та методи допомагають бізнес-структурам досягати більшої фінансової стабільності та підвищувати їхню конкурентоспроможність на ринку. Важливо розуміти, що стратегічне управління капіталом вимагає глибокого аналізу внутрішніх та зовнішніх факторів, які можуть впливати на фінансове здоров'я бізнес-структури.

Впровадження інноваційних підходів до управління капіталом бізнес-структури відкриває нові можливості для залучення фінансових ресурсів, оптимізації їх структури, підвищення ефективності використання та створення додаткової вартості для власників і стейкхолдерів. Проте оцінка ефективності таких підходів має базуватися на комплексному аналізі як кількісних, так і якісних показників, враховувати специфіку бізнесу, галузеві особливості та стратегічні цілі розвитку компанії. Лише за умови ретельного відбору, впровадження та моніторингу інноваційних рішень у сфері управління капіталом можна досягти бажаних результатів та забезпечити сталий розвиток бізнес-структури, зокрема морського торговельного порту «Південний», на прикладі якого в роботі досліджувалися питання управління капіталом, в довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балазюк О.Ю., Пилявець В.М. Технологія блокчейн: дослідження суті та аналіз сфер використання. *Економіка та суспільство*. Вип. №43. 2022. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1701/1636/>
2. Балджи М.Д., Карпов В.А., Ковальов А.І., Костусєв О.О., Котова І.М., Сментіна Н.В. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків: навч. посібн. Одеса: ОНЕУ. 2013. 670 с.
3. Бедринець М.Д. Фінансова діагностика: навч. посібник. Ірпінь: УДФСУ. 2021. 298 с.
4. Бержанір І.А. Банківське кредитування: сучасний стан та перспективи розвитку. *Modern Economics*. №20. 2020. 26-30.
5. Бержанір І.А., Кірдан О.П., Станіславчук Н.О. Фінансове забезпечення відтворення основних засобів підприємства. *Економічні горизонти*. 2018. № 4. С. 48–56.
6. Білик М.Д., Бєлялов Т.Е. Фінансове планування на підприємстві: навч. посібн. Київ: ПанТот. 2015. 435 с.
7. Біляк Ю.В., Старюк В.В. Діагностика фінансового стану підприємства в системі контролінгу. *Ефективна економіка*. 2022. № 7. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/download/158/158/321>.
8. Благодир Л.М., Моторук Д.А. Структура капіталу сучасного підприємства та її особливості. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/37346/127206.pdf?sequence=2&isAllowed=y>.
9. Благодир Л.М., Мотрук Д.А. Структура капіталу сучасного підприємництва та її особливості. Вінницький національний технічний університет. 2022. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/37346/127206.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

10. Бутинець Ю.Ф. Економічна сутність капіталу: історичний вимір. *Вісник ЖДТУ. Економічні науки*. 2013. № 1(51). С. 38-41.
11. Вахович І.М. Фінансовий менеджмент: магістерський курс: навч. посіб. 3-тє вид., змінене і доп. Луцьк: Надстир'я. 2023. 640 с.
12. Гавва В. Цифрові фінансові активи: визначення та класифікація. *Економічний аналіз*. 2023. Том 33. № 3. С. 238-246.
13. Гайченя П.В. Оптимізація структури капіталу підприємства. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/06/79-1.pdf>.
14. Гончаренко А.С. Економічний зміст поняття «капітал підприємства». *Авіація, промисловість, суспільство: матеріали І Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 60-річчю КЛК ХНУВС*. Кременчук. 2020. С. 91–94.
15. Гончаренко А.С. Сутність і зміст поняття «якість структури капіталу» підприємства. *Бізнес Інформ*. 2021. № 3. С. 231–241].
16. Горбач Є. О. Аналіз ризиків компанії у міжнародному бізнес-середовищі. *Електронний журнал «Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця»*. № 7. 2023. С. 14-17.
17. Данік Н.В., Бойко О.І. Оптимізація структури капіталу як дієвий інструмент максимізації ринкової вартості підприємства. *Гроші, фінанси і кредит*. Вип. 60. 2021. С. 177-179.
18. Державна підтримка розвитку морегосподарського комплексу України (організаційні та правові аспекти): монографія. О.М. Кібік, О.П. Подцерковний, Ю.З. Драпайло, В.О. Котлубай та ін.; за ред. О.М. Кібік, О.П. Подцерковного. Херсон. 2014. 442 с.
19. Дмитрук В.О., Максимець Ю.В. Сутність категорії «капітал підприємства» відповідно до сучасних досліджень в цій сфері. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2020. №5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2020/101.pdf.
20. Домбровська С. О. Структура капіталу підприємства: сучасні проблеми та парадигма розвитку: монографія. Харків. «Діса плюс». 2020. 256 с.

21. Захарова Н.Ю. Управління ризиками на підприємстві: сутність, підходи та методи. *БізнесІНФОРМ*. №1. 2023. С. 203-209.
22. Зборовська Ю.О. Капітал підприємства: теоретичні аспекти визначення суті капіталу. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2017. № 7. С. 35–39.
23. Зелені облігації у фінансуванні відбудови економіки України: що необхідно знати. URL: https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2024/04/agenda-ifc-nssmc-gb-webinar-_short-version_-29-03.2024-ukr-.docx
24. Іванюта О.М. Сутність, види та етапи формування політики управління позиковими ресурсами торговельного підприємства. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/71371.pdf>.
25. Калініченко З.Д. Ризик-менеджмент: навч. посібн. Дніпро: ДДУВС. 2021. 224 с.
26. Капітал-етимологія. URL: <https://goroh.pp.ua/%D0%95%D1%82%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F/%D0%BA%D0%B0%D0%BF%D1%96%D1%82%D0%B0%D0%BB>.
27. Карячко В.Г. Погляди на економічну сутність капіталу. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/70896511-6d1b-4467-99df-a34ad983684d/content>
28. Кібік О.М., Котлубай В.О. Інструменти стимулювання розвитку підприємств морського транспорту. *Проблеми та перспективи розвитку підприємництва*. Вип. № 3. Харків: ХНАДУ. 2015. С. 99-103.
29. Кочкодан В.Б. Сутність капіталу з позицій фінансового менеджменту та економічного ресурсу. *Сталий розвиток економіки*. 2012. № 2. С. 294-297. URL: https://unier.km.ua/pdf/_2_2012.pdf.
30. Кравцова А.М. Критерії ефективності процесів використання фінансових ресурсів підприємства. *Проблеми управління підприємництвом у сучасних умовах: всеукр. наук.-практ. конф.* 2005. Ч. 1. С. 34–35.]

31. Краудфандинг: що це таке та навіщо потрібен. URL: <https://www.zen.com/uk/blog/business-uk/crowdfunding-definition-and-purpose/>.
32. Круш П.В., Клименко О.В., Подвігіна В.І., Гулевич В.О. Капітал, основні та оборотні засоби підприємства. Київ: ЦУЛ. 2018 328 с.
33. Кудрицька Ж.В., Гнилицька А.Ю. Хеджування валютного ризику. *Економіка і суспільство*. Вип. № 11. 2017. С. 439-442.
34. Лубкей Н. Теоретичні засади управління капіталом підприємства. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2019. Т. 1. № 1. С. 38–45.
35. Майдуда Г.С. Лізинг як джерело відтворення основних засобів підприємства. URL: http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/208/1/Mayduda_G_Leasing_as_a_source.pdf.
36. Михасюк І. Р., Косович Б. І. Внутрішні і зовнішні ризики для України: причини та шляхи подолання. *Економіка та держава*. 2021. № 9. С. 4-9.
37. Москаленко В.В., Кріпак С.А. Дослідження методів машинного навчання для аналізу та прогнозування закупівельних даних. *Таврійський науковий вісник*. № 4. 2023. URL: <https://journals.ksauniv.ks.ua/index.php/tech/article/view/417/385>].
38. Офіційний сайт порту «Південний». URL: <https://www.port-yuzhny.com.ua/perelk-poslug>
39. Петрова В. Ф. Конспект лекцій з дисципліни «Фінансовий аналіз». Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова. 2017. 138 с.
40. Петрович Й.М., Прокопшин-Рашкевич Л.М. Економіка і фінанси підприємства. навч. посібник. Львів. 2017. 408 с.
41. Пігуль Н.Г., Дехтяр Н.А., Пігуль Є.І. Теоретичні засади управління капіталом підприємства. *Гроші, фінанси і кредит*. Вип. 48. 2020. С. 251-256.
42. Погрішук Г. Б., Волощук Р. Є. Власний капітал підприємства: сутність і особливості формування в Україні. *Економіка та держава*. 2020. № 7. С. 16–23.

43. Пономарьов Д.Е. Капітал підприємства: сутність та аналіз формування і використання. *Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід*. № 5/2016. С. 53-58.
44. Приклади стратегічного плану 11 найкращих інструментів для ефективного стратегічного планування. URL: <https://ahaslides.com/uk/blog/strategic-plan-example/>.
45. П'ять найкращих бірж криптовалют (травень 2024 р.). URL: <https://www.securities.io/uk/%D0%BD%D0%B0%D0%B9%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%89%D1%96-%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%B6%D1%96/>.
46. Роганова Г.О., Підвисоцький В.В. Імітаційне моделювання структури капіталу підприємства: метод Монте-Карло. *Молодий вчений*. № 2 (78), 2020. С. 44-49.
47. Савченко В.М., Кононенко Л.В., Назарова Г.Б. Використання методів фінансового аналізу при використанні аудиторських процедур. *Економіка та суспільство*. Вип. № 52, 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2552/2472/>.
48. Саприкіна Л.М., Шипіл К.І. Діагностика фінансового стану підприємства як основа забезпечення його економічної безпеки. *Ефективна економіка*. №11. 2012. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1577>.
49. Семенченко Н.В. Хеджування як невід'ємний процес функціонування фінансового ринку. *Ефективна економіка*. № 12, 2021. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2021/21.pdf.
50. Стратегічний ризик. URL: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/risk/articles/implementing-risk-transformation-in-organizations.html>.
51. Стратегічні карти. URL: <https://moyaosvita.com.ua/menedzhment/strategichni-karti/>.
52. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. Кнїв: КНЕУ. 2003. 554 с.

53. Тесленко Т.І. Відображення в обліку формування та використання резервного капіталу. *Економіка та суспільство*. Вип. №14. 2018. С. 954-960.
54. Теслюк С.А., Матвійчук Н.М., Демчук Н.В. Краудфандинг як сучасний спосіб фінансування: проблеми та перспективи його розвитку. *Економіка та суспільство*. Вип. № 37. 2022. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1183/1140>
55. Тлущкевич Н.В. Дослідження фінансових інституцій та інструментів розвитку держави, територій та суб'єктів господарювання: теоретичні, методологічні та практичні аспекти. Збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції 18 лютого 2022 року м. Одеса: ОНУ ім. Мечникова. Одеса: Бондаренко М. А. 2022. 142 с.
56. Токенізація активів: що це таке і як це працює. URL: <https://plisio.net/uk/blog/asset-tokenization-what-it-is-and-how-it-works>.
57. Фінанси підприємств: підручник. О.Б. Курило, Л.П. Бондаренко, О.І. Вівчар, О. М. Чубка. Київ: Видавничий дім «Кондор». 2020. 340 с.
58. Фінансовий аналіз: навч. посібник. М.Р. Лучко, С. М. Жукевич, А. І. Фаріон. Тернопіль: ТНЕУ. 2016. 304 с.
59. Фінансовий важіль. URL: <http://www.managerhelp.org/hoks-45-1.htm>.
60. Фінансовий важіль. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9_%D0%B2%D0%B0%D0%B6%D1%96%D0%BB%D1%8C
61. Храпач В.О., Пілецька С.Т. Диверсифікація як метод підвищення економічної ефективності підприємства в післявоєнний період. *Економіка та суспільство*. Вип. № 48. 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2213/2135/>.
62. Цюцяк Л.І. Економіко-правовий аспект обліку резервного капіталу в системі управління. Облік і фінанси АПК: освітній портал. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/ekonomiko-pravoviy-aspekt-obliku-rezervnogo-kapitalu-v-sistemi-upravlinnya.html>

63. Чернега В.В. Фінансове забезпечення закладів вищої освіти: зарубіжний досвід. *Світова економіка та міжнародні відносини. Інтелект XXI*. №1. 2023. С. 5-9.
64. Черніш С.С. Економічний аналіз. Київ: ЦУЛ. 2019. 312 с.
65. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2021. 532 с.
66. Швиданенко Г.О., Шевчук Н.В. Управління капіталом підприємства. Київ: КНЕУ. 2017. 440 с.
67. Школьник І.О., Безбабіна А.С. Теоретичні підходи до трактування поняття капіталу підприємства та його структури на сучасному етапі розвитку фінансової науки. *Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка»*. 2014. № 30. С. 24-28.
68. Щербань О.Д. Місце кредиторської заборгованості у структурі позикового капіталу підприємства. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. Вип. 2 (58). 2020. С. 30-34.
69. Щербань О.Д., Невдачина О.І. Теоретичні аспекти визначення сутності та структури капіталу підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Вип. 3(14). С. 284-289.
70. Dombrovska S.O., Shostak I.I. The role and importance of the enterprise's borrowed capital. *Economic Processes Management: International Scientific E-Journal*. 2016. N 2. URL: http://epm.fem.sumdu.edu.ua/download/2016_2/2016_2_9.pdf/.
71. Fabozzi F.J., Focardi S.M., Kolm P.N. *Quantitative Equity Investing. Techniques and Strageies* : New Jersey: John Wiley & Sons, Inc. 2010. 533 p.
72. Kibik O., Slobodianiuk O., Kotlubai V., Nesterova K., Prymachenko I., Kornilova O. Financial Strategy of Economic Entities in the Conditions of Transforming Economic Systems. *Economic Affairs*. 2023. № 68. С. 107-114.
73. Why Now Is the Time for “Open Innovation”. URL: <https://hbr.org/2020/06/why-now-is-the-time-for-open-innovation>